

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Ondřej Hadáček

**Náhrada nákladů řízení v nalézacím a
exekčním řízení**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Tomáš Pohl

Katedra: Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 15.7.2020

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 129 828 znaků včetně mezer.

V Lysé nad Labem dne 15. 7. 2020

Ondřej Hadáček

Mé poděkování patří vedoucímu práce, JUDr. Tomáši Pohlovi, a to především za trpělivý přístup, podnětnou zpětnou vazbu a cenné rady, které mi při psaní práce poskytoval.

Obsah

Úvod.....	- 1 -
1. Náhrada nákladů nalézacího řízení	- 3 -
1.1. Pojem a vybrané druhy nákladů řízení	- 3 -
1.1.1. Hotové výdaje účastníků a jejich zástupců	- 4 -
1.1.2. Soudní poplatek	- 6 -
1.1.2.1. Osvobození od soudního poplatku.....	- 7 -
1.1.3. Náklady důkazů	- 9 -
1.1.4. Odměna za zastupování	- 10 -
1.1.4.1. Legislativní vývoj určení odměny advokáta podle OSŘ	- 10 -
1.1.4.2. Stanovení výše odměny za zastupování dle advokátního tarifu	- 11 -
1.2. Placení nákladů řízení.....	- 13 -
1.2.1. Záloha na náklady důkazů	- 14 -
1.3. Náhrada nákladů sporného řízení	- 15 -
1.3.1. Zásada úspěchu ve věci.....	- 16 -
1.3.2. Zásada zavinění.....	- 19 -
1.3.3. Podmínky přiznání náhrady nákladů řízení	- 20 -
1.3.3.1. Předžalobní výzva.....	- 21 -
1.3.3.2. Moderační právo soudu	- 24 -
1.3.3.3. Problematika účelně vynaložených nákladů.....	- 25 -
1.3.3.3.1. Náklady právního zastoupení státu a veřejnoprávních korporací	- 26 -
1.3.4. Náhrada nákladů u bagatelních sporů	- 29 -
1.4. Náhrada nákladů nesporného řízení	- 32 -
1.5. Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení	- 35 -
1.5.1. Forma rozhodnutí o náhradě nákladů řízení	- 35 -

1.5.2.	Náhrada nákladů v řízeních o opravném prostředku	- 37 -
1.5.2.1.	Náhrada nákladů v řízení o odvolání	- 37 -
1.5.2.2.	Náhrada nákladů řízení o dovolání	- 38 -
1.5.2.3.	Náhrada nákladů řízení a žaloba na obnovu řízení a pro zmatečnost ...	- 39 -
1.5.3.	Odůvodnění rozhodnutí o náhradě nákladů řízení	- 40 -
1.6.	Opravné prostředky proti rozhodnutí o náhradě nákladů řízení	- 41 -
1.6.1.	Odvolání proti rozhodnutí o náhradě nákladů řízení	- 41 -
1.6.2.	Dovolání proti rozhodnutí o náhradě nákladů řízení	- 44 -
1.6.3.	Ústavní stížnost proti rozhodnutí o náhradě nákladů civilního řízení ..	- 45 -
2.	Náhrada nákladů exekučního řízení	- 49 -
2.1.	Obecné vymezení vykonávacího řízení	- 49 -
2.2.	Náklady exekučního řízení	- 50 -
2.2.1.	Náklady exekuce	- 50 -
2.2.1.1.	Odměna exekutora	- 51 -
2.2.2.	Náklady oprávněného v exekučním řízení	- 55 -
2.2.2.1.	Odměna za právní zastoupení oprávněného v exekučním řízení	- 55 -
2.3.	Rozhodování o náhradě nákladů exekuce	- 57 -
2.3.1.	Náhrada nákladů v případě zastavení exekuce	- 59 -
2.4.	Opravné prostředky proti příkazu k úhradě nákladů exekuce	- 61 -
	Závěr	- 63 -

Seznam použitých zkratek

advokátní tarif – vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb, ve znění pozdějších předpisů

exekutorský tarif – vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem

exekuční řád – zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti

jednací řád – vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

Listina – usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

notářský tarif – vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky

občanský zákoník - zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

OSŘ - zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Ústava - ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

zákon o soudních poplatcích – zákon České národní rady č. 549/1991 Sb. o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

ZRS - zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Cílem diplomové práce je poskytnout ucelený vhled do problematiky náhrady nákladů řízení, která nepochybně tvoří jednu z významných částí civilního procesu a ovlivňuje chování lidí při prosazování jejich práv v civilním řízení.

V první kapitole diplomové práce se zaměřujeme na problematiku náhrady nákladů nalézacího řízení. Celá kapitola je koncipována tak, aby čtenáře provedla jednotlivými fázemi nákladů řízení v rámci civilního procesu, a to od obecné definice nákladů, jejich placení, až po problematiku opravných prostředků proti rozhodnutí o náhradě nákladů řízení.

Prvá část této kapitoly pojednává obecně o pojmu nákladů řízení a o vybraných druzích nákladů řízení se zaměřením na odměnu za zastupování, která je jistě jednou z největších nákladových položek civilního řízení. Další část první kapitoly je zaměřena na placení nákladů řízení s krátkým exkurzem do problematiky institutu osvobození od soudního poplatku. V dalších částech se soustředíme na specifika nákladů řízení ve sporném a nesporném řízení se zaměřením na náhradu nákladů řízení sporného, zejména na podmínky přiznání náhrady nákladů řízení s důrazem na specifika přiznání náhrady nákladů za právní zastoupení státu a veřejných institucí v civilním řízení a na přiznání náhrady nákladů řízení v tzv. bagatelních sporech. Poslední dvě části této kapitoly jsou věnovány samotnému rozhodnutí o náhradě nákladů řízení a možnosti opravných prostředků proti takovému rozhodnutí.

Druhá kapitola diplomové práce pojednává o náhradě nákladů vykonávacího řízení. Celá tato kapitola je zaměřena především na náhradu nákladů dle exekučního řádu.

Téma diplomové práce jsem si zvolil z toho důvodu, že se domnívám, že toto téma je mnohdy přehlíženo, a to ať odbornou, nebo laickou veřejností. Ve své praxi jsem se setkal s tím, že právě ekonomická stránka civilního procesu je v mnohých případech významná (mnohdy možná i nejvýznamnější) pro rozhodování subjektu o tom, zda se bude svých práv soudní cestou domáhat či nikoliv, tedy zda vůbec bude civilní řízení v dané věci zahájeno či nikoliv. Toto platí zejména o sporech mezi „obyčejnými“ lidmi. Problematika náhrady nákladů řízení se proto bezpochyby dotýká ústavou zaručených práv, a to práva na soudní a jinou právní ochranu dle hlavy V. Listiny základních práv a svobod.

Zejména problematika náhrady nákladů řízení dle exekučního řádu může být mnohdy laickou veřejností posuzována jako kontroverzní, jelikož tyto náklady mohou často přesáhnout (mnohdy pro nečinnosti dlužníka) hodnotu vymáhaného plnění.

Při výkladu právní úpravy užívám ve své práci především jazykový, logický a systematický výklad. Ve své práci vycházím zejména z právní úpravy de lege lata, v jednotlivých částech se však pokusím danou problematiku zachytit i z pohledu de lege ferenda.

V kontextu historie prošla právní úprava náhrady nákladů řízení dynamickým vývojem. V práci se proto zaměříme nejen na výklad samotných zákonných ustanovení, ale i na judikaturu civilních soudů a nálezy Ústavního soudu České republiky a srovnání úpravy, jak se vyvíjela v čase.

1. Náhrada nákladů nalézacího řízení

Na úvod této kapitoly považuji za vhodné stručně uvést definici pojmu nalézacího řízení. Obecně je nalézací řízení definováno jako proces, jehož výsledkem je rozhodnutí soudu, kterým rozhoduje o tom, zda určuje, co je právem, případně rozhodnutí, kterým soud právo vytváří. Výsledkem nalézacího řízení je tedy autoritativní rozhodnutí soudu, které je případně dále vykonáváno v navazujícím vykonávacím řízení.

Nalézací řízení pak dále teorie dělí na řízení sporné a nesporné. O rozlišení mezi sporným a nesporným řízením panuje několik teorií. Většina procesualistů se však přiklání k názoru, že rozdíl je v tom, že sporné řízení má reparační funkci, zatímco nesporné řízení má funkci preventivní¹. S ohledem na odlišnou právní úpravu, kterou se tato řízení řídí, budou první části této kapitoly věnovány institutům, které jsou pro oba tyto druhy nalézacího řízení společné, a dále bude jedna část věnována zvláště spornému a zvláště nespornému řízení.

1.1. Pojem a vybrané druhy nákladů řízení

S civilním řízením je spojena celá řada výdajů. Jedná se v první řadě o náklady, které nese stát, tedy náklady nezbytné pro fungování samotné soudní soustavy, jako jsou náklady na platy soudců, vybudování a provoz budov soudu apod. S každým řízením jsou však spojeny i další náklady, jako jsou náklady, které vzniknou přímo účastníkům řízení (soudní poplatky, odměna advokáta za právní zastoupení apod.), případně náklady, které vzniknou dalším osobám zúčastněným na řízení a státu (zejm. náklady důkazů).² Nejvyšší soud pak v usnesení ze dne 29. 9. 2015, sp. zn. 28 Cdo 5415/2014, rozhodl, že mezi náklady řízení patří pouze takové náklady, které byly účastníkem placeny v bezprostřední spojitosti se soudním řízením. Náklady řízení jsou přitom i náklady spojené s řízením o předběžném

¹ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. Student (Leges), s. 39, ISBN 9788075022981.

² WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ Alena, op. cit. sub 1, s 300.

opatření a náklady na zajištění důkazních prostředků před zahájením řízení, jestliže zákon umožňuje soudu rozhodnout o náhradě těchto nákladů v meritorním řízení.³

OSŘ v § 137 odst. 1 uvádí výčet nákladů řízení:

„Náklady řízení jsou zejména hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, včetně soudního poplatku, ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců, náklady důkazů, tlumočné, náhrada za daň z přidané hodnoty, odměna za zastupování a odměna pro mediátora podle zákona o mediaci za první setkání s mediátorem nařízené soudem podle § 100 odst. 2.“

Z uvedeného je patrné, že náklady uvedené v ustanovení § 137 OSŘ představují pouze demonstrativní výčet. Aby proto práce nepředstavovala pouze dlouhý výčet jednotlivých nákladů řízení, zaměřím se dále na vybrané náklady řízení, které považuji za podstatné, a které dle mého názoru představují nejzásadnější výdaje, které se účastníků řízení dotýkají po ekonomické stránce nejvíce.

1.1.1. Hotové výdaje účastníků a jejich zástupců

Dle ustanovení § 29 odst. 1 jednacího řádu jsou za hotové výdaje účastníků považovány jízdné, stravné, nocležné. Tento výčet je nutno považovat za demonstrativní, přičemž tyto výdaje se mohou lišit dle povahy řízení a potřeb účastníků.⁴ Jako další výdaje účastníka v jednacím řádu neuvedené lze pak posuzovat například výdaje na zhotovení znaleckého posudku či odborného vyjádření.⁵ Jednací řád dále stanoví podrobnosti k jednotlivým výdajům. Dle ustanovení § 33 jednacího řádu se při posuzování hotových výdajů zástupců účastníků řízení analogicky užijí ustanovení o výdajích účastníků. Výjimkou pro účely posuzování hotových výdajů jsou advokáti a notáři, jelikož náhrada

³ SVOBODA, Karel a kol. *Náklady řízení*. V Praze: C.H. Beck, 2017, s. 1, ISBN 9788074006500.

⁴ SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 571. ISBN 978-80-7400-673-9. Dostupné z Beck online.

⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 276. ISBN 978-80-7380-714-6.

jejich výdajů spolu s jejich odměnou je upravena zvláštními předpisy, a to advokátním tarifem, který se dle ustanovení § 10 a § 18 notářského tarifu použije i v případě notáře.

Jízdné náleží účastníkům, pouze pokud cestují mimo místo svého bydliště nebo místa, kde pracují. Rozsah tohoto nároku je omezen pouze na „... *skutečné, účelné a hospodárné cestovní výdaje veřejným hromadným dopravním prostředkem*.“⁶ Veřejným dopravním prostředkem je přitom myšlena městská i dálková doprava. Vlastní motorové vozidlo může účastník užít pouze s předchozím souhlasem soudu.⁷

V případě stravného a nocležného odkazuje jednací řád na úpravu obsaženou ve zvláštních předpisech, kterými jsou předpisy upravující cestovní náhrady.⁸

Mezi hotové náklady účastníků patří i nutné vydání a ušlý výdělek průvodce v případech, kdy je účastník stížen těžkou tělesnou chorobou nebo vadou.⁹

V minulosti bylo problematické, zda účastníkovi řízení, který nebyl zastoupen advokátem, lze přiznat paušální náhradu coby náhradu hotových údajů ve smyslu paušální náhrady dle ustanovení § 13 odst. 3 advokátního tarifu v případě účastníka advokátem zastoupeného. Účastníkům řízení byla v praxi přisuzována pouze náhrada nákladů odpovídající jeho skutečně vynaloženým nákladům, tedy pokud se chtěl účastník řízení náhrady těchto nákladů domoci, musel každý jednotlivý výdaj prokazovat.¹⁰

Tato praxe však byla změněna nálezem Ústavního soudu ze dne 7. 10. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 39/13. V odůvodnění tohoto rozhodnutí Ústavní soud uvedl, že:

„Zásadu rovnosti účastníků řízení ve smyslu článku 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod lze totiž v posuzovaném případě naplnit přiznáním paušální náhrady coby náhrady hotových výdajů podle jejich demonstrativního výčtu v § 137 odst. 1 občanského soudního řádu i účastníkovi řízení, který advokátem zastoupen není, a to v situacích,

⁶ Srov. ustanovení § 30 odst. 2 jednacího řádu.

⁷ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 4, s. 574.

⁸ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ Alena, op. cit. sub 1, s. 301.

⁹ Srov. ustanovení § 29 odst. 4 jednacího řádu.

¹⁰ CHALUPSKÁ, Lenka. *Nález Ústavního soudu k náhradě hotových výdajů nezastoupených účastníků*. PRÁVNÍ PROSTOR[online]. PRÁVNÍ PROSTOR, publikováno 24. 10. 2014 [cit. 29. 03. 2020]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/nalez-ustavniho-soudu-k-nahrade-hotovych-vydaju-nezastoupenych-ucastniku>.

v nichž by účastníkovi řízení zastoupenému advokátem byla přiznána taková náhrada podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu.“¹¹

Ústavní soud tedy dospěl k závěru, že je třeba ustanovení § 137 odst. 1 OSŘ vykládat ústavně konformně tak, aby byla v souladu s čl. 37 odst. 3 Listiny zachována rovnost účastníků civilního řízení. Z uvedeného vyplývá, že do demonstrativního výčtu obsaženého v ustanovení § 137 OSŘ je třeba zahrnout právě i paušální náhradu hotových výdajů účastníka civilního řízení.

1.1.2. Soudní poplatek

Řízení před civilními soudy podléhá v České republice poplatkové povinnosti. Soudní poplatek plní více funkcí. Na jedné straně představuje příspěvek účastníků řízení na fungování soudní soustavy a na straně druhé plní funkci překážky proti zbytečnému a šikanóznímu sudičství.¹²

Soudní poplatky jsou upraveny zákonem o soudních poplatcích. Dle ustanovení § 1 zákona o soudních poplatcích lze odlišovat soudní poplatky za řízení, soudní poplatky za úkon a soudní poplatky spojené se zápisem skutečnosti do veřejného rejstříku provedeným notářem.¹³

V případě nezaplacení soudního poplatku soud řízení zastaví¹⁴, nejedná-li se o případy uvedené v ustanovení § 9 odst. 4 zákona o soudních poplatcích, tedy např. v situaci, kdy už soud začal jednat o věci samé¹⁵, případně jestliže by mohla účastníku vzniknout újma¹⁶. O těchto následcích musí soud účastníka poučit ve výzvě k úhradě soudního poplatku¹⁷. V případech, kdy není soudní poplatek zaplacen a zároveň nedochází

¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 10. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 39/13.

¹² WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ Alena, op. cit. sub 1, s 302.

¹³ Srov. ustanovení § 1 zákona o soudních poplatcích.

¹⁴ Srov. ustanovení § 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích.

¹⁵ Srov. ustanovení § 9 odst. 4 písm. a) zákona o soudních poplatcích.

¹⁶ Srov. ustanovení § 9 odst. 4 písm. c) zákona o soudních poplatcích.

¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2019, sp. zn. 29 Cdo 156/2018.

k zastavení řízení pro výjimku obsaženou v ustanovení § 9 odst. 4 zákona o soudních poplatcích, pak soud dle ustanovení § 9 odst. 6 zákona o soudních poplatcích rozhodne o uložení povinnosti zaplatit soudní poplatek spolu s rozhodnutím, kterým řízení končí. Toto rozhodnutí může být součástí konečného rozhodnutí, může však být vydáno i samostatně.¹⁸

Samotná výše soudního poplatku je pak určena dle sazebníku soudních poplatků, který tvoří přílohu k zákonu o soudních poplatcích.

1.1.2.1. Osvobození od soudního poplatku

Aby soudní poplatek nevytvářel v některých případech překážku v přístupu k soudu, je poplatková povinnost korigována institutem osvobození od soudního poplatku.¹⁹ Obecně rozlišujeme osvobození od soudního poplatku věcné, osobní a individuální na žádost účastníka řízení.²⁰

Věcné osvobození od soudního poplatku je upraveno v ustanovení § 11 odst. 1 zákona o soudních poplatcích. Jedná se o taxativně vymezená řízení, která nepodléhají poplatkové povinnosti vůbec, bez ohledu na majetkové poměry či povahu účastníka.²¹

Osobní osvobození dále upravuje zákon o soudních poplatcích v ustanovení § 11 odst. 2. Zde uvedené subjekty jsou jako účastníci řízení osvobozeni od soudních poplatků vždy anebo v závislosti na jejich procesním postavení. Jako jeden z nejvýznamnějších příkladů, kdy je subjekt osvobozen vždy, lze uvést osvobození České republiky a státních fondů. Pokud jde o osobní osvobození na základě procesního postavení, pak lze jako příklad uvést například navrhovatele v řízení o náhradu škody z pracovního nebo služebního úrazu a nemoci z povolání.

¹⁸ WALTR, Robert. *Zákon o soudních poplatcích*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 29, ISBN 978-80-7400-435-3. Dostupné z Beck online.

¹⁹ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ Alena, op. cit. sub 1, s 302.

²⁰ WALTR, Robert. op. cit. sub 18, s. 44-45.

²¹ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ Alena, op. cit. sub 1, s 303.

Individuální osvobození je pak upraveno v ustanovení § 138 OSŘ. Soud toto osvobození přiznává účastníkovi řízení na jeho návrh „... *odůvodňují-li to poměry účastníka a nejde-li o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva; přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li proto zvlášť závažné důvody*“²². Z uvedeného je patrné, že soudy by měly v případech osvobození od soudního poplatku přiznávat především osvobození částečné, úplné osvobození pak pouze ve výjimečných případech. O osvobození od soudního poplatku rozhoduje vždy předseda senátu usnesením, proti kterému je přípustné odvolání²³, jestliže je však o osvobození od soudního poplatku rozhodováno poprvé soudem odvolacím, je toto rozhodnutí konečné²⁴. Dovolání proti rozhodnutí o osvobození od soudního poplatku není přípustné.²⁵

Osvobození od soudních poplatků může soud přiznat v případě fyzické i právnické osoby²⁶ a vztahuje se na všechny soudní poplatky, tedy i na zálohy na důkaz.²⁷ Pokud jde o účinky rozhodnutí o osvobození od soudního poplatku, pak „*Nerohodne-li předseda soudního senátu jinak, vztahuje se osvobození na celé řízení a má i zpětnou účinnost; poplatky zaplacené před rozhodnutím o osvobození se však nevracejí.*“²⁸. Při rozhodování o osvobození od soudního poplatku jsou tedy soudem posuzována dvě hlediska – prvním hlediskem jsou sociální a majetkové poměry účastníka, v zahraniční literatuře označované jako „means test“. Jako druhé hledisko pak soud zkoumá, zda účastník neuplatňuje svá práva svévolně nebo zřejmě bezúspěšně („merit test“).²⁹ Objektivní hlediska pro posouzení žádosti však dána nejsou, soud proto musí v každém jednotlivém případě žádost posuzovat individuálně a spoléhat se přitom na vlastní interpretaci.

²² Srov. ustanovení § 138 odst. 1 OSŘ.

²³ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 4, s. 586.

²⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. III. ÚS 764/07.

²⁵ Srov. ustanovení § 238 odst. 1 písm. i).

²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 5. 1999, sp. zn. I. ÚS 13/98.

²⁷ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 4, s. 584.

²⁸ Srov. ustanovení § 138 odst. 1 věta poslední OSŘ.

²⁹ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ Alena, op. cit. sub 1, s 304.

Při posuzování poměrů účastníka soud zkoumá celkové poměry účastníka včetně poměrů v jeho rodině (například výši příjmů manžela), přihlíží rovněž k charakteru sporu a výši soudního poplatku. Není přitom rozhodný subjektivní pocit účastníka, že jeho poměry jsou tíživé, nýbrž pouze objektivně vnímané sociální a majetkové poměry účastníka.³⁰ Pro rozhodování soudu je tedy zásadní objektivní schopnost účastníka zaplatit soudní poplatek.³¹ Břemeno důkazní i břemeno tvrzení přitom stojí na straně účastníka, který o osvobození od soudního poplatku žádá.³²

Za bezúspěšné uplatňování práva je pak považována situace, kdy již ze samotného podání je nepochybné, že návrhu nemůže být vyhověno.³³ Za svévolné lze považovat takové uplatňování práva, kdy jednání účastníka nezasluhuje soudní ochranu z hlediska dobrých mravů jeho postupu, například činí-li účastník procesní úkony s cílem způsobit jinému škodu nebo jinou újmu, nikoliv v zájmu ochrany svých subjektivních práv.³⁴

1.1.3. Náklady důkazů

Náklady důkazů jsou veškeré náklady, které vznikají v souvislosti s prováděním důkazů. Patří mezi ně zejména znalečné, svědečné či nárok osoby dle ustanovení § 126a OSŘ³⁵ obdobný svědečnému.

Tyto náklady mohou představovat podstatnou část nákladů řízení, a to zejména v podobě nákladů spojených s vyhotovením znaleckého posudku, či nákladů na svědečné³⁶. Svědečné je tvořeno náhradou hotových výdajů, které svědkovi vznikly v souvislosti s podáním svědectví v občanském soudním řízení spolu s náhradou jeho ušlého výdělku.

³⁰ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 4, s. 587.

³¹ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 28.

³² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 9. 2012, sp. zn. 7 Ans 15/2012-15.

³³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 5. 2005, sp. zn. 25 Cdo 218/2005.

³⁴ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 4, s. 589.

³⁵ Náklady osoby, která má vypovídat o okolnostech, týkajících se právnické osoby a nastalých v době, kdy byla jejím statutárním orgánem nebo členem tohoto orgánu.

³⁶ STAVINHOVÁ, Jaruška a Petr LAVICKÝ. *Základy civilního procesu*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN isbn978-80-210-5062-4, s. 103.

1.1.4. Odměna za zastupování

Je-li v řízení účastník zastoupen advokátem, případně notářem či patentovým zástupcem v rozsahu stanoveném zvláštními právními předpisy, spadá odměna za toto zastoupení mezi náklady řízení.³⁷ Odměna jiného zástupce nemůže být součástí nákladů řízení ve smyslu ustanovení § 137 odst. 1 OSŘ.³⁸

1.1.4.1. Legislativní vývoj určení odměny advokáta podle OSŘ

Při stanovení výše odměny v případě zastoupení advokátem má soud postupovat podle paušálních sazeb stanovených pro řízení v jednom stupni zvláštním právním předpisem. To neplatí při postupu dle ustanovení § 147 OSŘ (náklady vzniklé vinou účastníka) a ustanovení § 149 odst. 2 OSŘ, případně jestliže to odůvodňují okolnosti případu, v takových případech pak soud při stanovení výše odměny postupuje dle ustanovení zvláštního předpisu o mimosmluvní odměně za zastupování³⁹, která je upravena ve druhé části advokátního tarifu.

Nálezem Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12 však byla s účinností od 7. 5. 2013 zrušena vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb. upravující paušální sazby výše odměny za právní zastoupení advokátem či notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení (tzv. přísudková vyhláška) a dosud nebyl vydán předpis, který by ji nahrazoval. Jedním z důvodů, proč Ústavní soud rozhodl o zrušení této vyhlášky, bylo to, že paušální sazby v ní uvedené „... *pomíjejí věcnou náročnost sporu, počet provedených úkonů ve věci, časovou náročnost a účelnost vymáhání práva nebo bránění nároku a způsob skončení věci.*“⁴⁰

³⁷ Srov. ustanovení § 137 odst. 2 OSŘ.

³⁸ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 39.

³⁹ Srov. ustanovení § 151 odst. 2 OSŘ.

⁴⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12.

Absenci tohoto předpisu proto řeší obecné soudy zpravidla tím, že v souladu se stanoviskem obsaženým v Rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2013, sp. zn. 31 Cdo 3043/2010 postupují při stanovení odměny za zastupování podle advokátního tarifu.

Lze se však setkat i s jiným postupem, při kterém soudy řeší absenci příslušného podzákoného předpisu tím, že pro účely náhrady nákladů řízení určují paušální sazbu odměny s ohledem na povahu řízení a s přihlédnutím k okolnostem projednávané věci spolu s obtížností právní služby.⁴¹

Ústavní soud ve svých nálezech opakovaně uvedl, že v praxi soudů, které rozhodují o výši odměny za zastupování dle advokátního tarifu, spatřuje pouze jakési provizorní východisko z nouze⁴², a že v odůvodněných případech je třeba s přihlédnutím k principům spravedlnosti a legitimního očekávání postupovat jinak.⁴³ Takovým postupem přitom může být právě stanovení ad hoc paušální odměny pro dané soudní řízení.

Z uvedeného je zřejmé, že zrušení přisudkové vyhlášky, která byla stěžejním předpisem, na který OSŘ odkazoval, mělo za následek vytvoření nejistoty účastníků, jak bude v jejich případech o odměně za zastupování rozhodováno. Z mého pohledu je zarážející, že nyní, šest let po jejím zrušení, nebyla stále nahrazena předpisem jiným, který by splňoval nároky dané ústavním pořádkem vyslovených ve zmíněných nálezech Ústavního soudu. Obecné soudy jsou tedy nuceny k zaplnění této legislativní mezery rozhodovací praxí. To s sebou musí nutně přinést i rozdílná rozhodnutí jednotlivých soudů ve vzájemně podobných případech.

1.1.4.2. Stanovení výše odměny za zastupování dle advokátního tarifu

Jak bylo výše uvedeno, odměna advokáta za zastupování v civilním řízení se zpravidla řídí ustanoveními o mimosmluvní odměně obsaženými v advokátním tarifu. Podle ustanovení § 6 odst. 1 advokátního tarifu platí, že výše mimosmluvní odměny se stanoví podle sazby mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby a podle počtu

⁴¹ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 40.

⁴² Nález Ústavního soudu ze dne 7. 6. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3559/15.

⁴³ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2019, sp. zn. II. ÚS 2632/18.

úkonů, které advokát v této věci vykonal⁴⁴. Jednotlivé úkony jsou pak uvedeny v ustanovení § 11 advokátního tarifu, přičemž platí, že jestliže zde není některý úkon uveden, posuzuje se jako úkon, kterému je svou povahou a účelem nejbližší.⁴⁵

V advokátním tarifu je pak zakotvena povinnost advokáta informovat klienta, se kterým sjednává smluvní odměnu o tom, že výše jeho odměny se pro účely náhrady nákladů řízení určuje ustanovení o mimosmluvní odměně upravené v advokátním tarifu.⁴⁶ Jestliže by tedy klient měl v řízení plný úspěch a byla mu přiznána náhrada nákladů v plné výši, bude mu nahrazena pouze výše odměny dle advokátního tarifu, rozdíl mezi takto stanovenou a smluvenou odměnou mu nebude nikterak nahrazen.⁴⁷

Při výpočtu sazby mimosmluvní odměny je třeba rozlišovat mezi řízením, jehož předmětem je peněžité plnění⁴⁸, a řízením, jehož předmět je penězi neocenitelný nebo ocenitelný jen s nepoměrnými obtížemi.⁴⁹

V případě peněžitého plnění je třeba postupovat při stanovení tarifní hodnoty podle ustanovení § 8 advokátního tarifu, přičemž tarifní hodnotou je předmět řízení v okamžiku jeho zahájení a do tarifní hodnoty se nezapočítává příslušenství peněžitého plnění.⁵⁰

Podle ustanovení § 9 odst. 1 advokátního tarifu pak platí, že v případě, že je předmět řízení neocenitelný nebo ocenitelný jen s nepoměrnými potížemi, je tarifní hodnota částka 10 000 Kč. To neplatí v případě taxativně vymezených řízení, jako je například řízení ve věcech osobnostních práv⁵¹ či v případě určovací žaloby⁵². Pro posuzování toho, zda se jedná o předmět řízení, jehož hodnotu lze určit pouze s nepoměrnými obtížemi, advokátní tarif bližší vodítka neposkytuje a závěry judikatury jsou spíše nejednoznačné. Nejvyšší

⁴⁴ Srov. ustanovení § 6 odst. 1 advokátního tarifu.

⁴⁵ Srov. ustanovení § 11 odst. 3 advokátního tarifu.

⁴⁶ Srov. ustanovení § 1 odst. 2 advokátního tarifu.

⁴⁷ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ Alena, op. cit. sub 1, s 307.

⁴⁸ Srov. ustanovení § 8 advokátního tarifu.

⁴⁹ Srov. ustanovení § 9 advokátního tarifu.

⁵⁰ SVOBODA, Karel, a kol., op. cit. sub 3, s. 41–42.

⁵¹ Srov. ustanovení § 9 odst. 5 písm. a) advokátního tarifu.

⁵² Srov. ustanovení § 9 odst. 3 písm. a) advokátního tarifu.

soud v usnesení ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 22 Cdo 2209/2015 vyslovil názor, že hodnotu sporné věci jde určit jen s nepoměrnými obtížemi, jestliže obsah spisu neumožňuje určení tarifní hodnoty. Na druhou stranu Nejvyšší soud v jiném rozhodnutí⁵³ připustil, že lze hodnotu předmětu sporu pro účely stanovení výše odměny advokáta určit i pomocí znaleckého posudku, je-li takový postup hospodárný. Z uvedeného je patrné, že soud neprovádí zvláštní dokazování pro účely stanovení tarifní hodnoty, je-li takový postup vzhledem k očekávané hodnotě předmětu sporu nevhodný.

Mimo odměnu za zastupování pak náleží advokátovi i náhrada hotových výdajů, která je představována paušální částkou 300 Kč za jeden úkon právní služby.⁵⁴

1.2. Placení nákladů řízení

V případě nákladů civilního řízení je třeba od sebe odlišit dvě rozdílné povinnosti účastníků řízení – povinnost placení nákladů a povinnost tyto náklady hradit.⁵⁵ Povinnost platit náklady vzniká účastníkům během řízení tak, jak tyto náklady vznikají, zatímco povinnost k náhradě těchto nákladů vzniká až rozhodnutím soudu.⁵⁶ Placení nákladů řízení se řídí tzv. zájmovou zásadou, podle které platí, že povinnost platit náklady má ten, kdo úkon činí, nebo v jehož zájmu je úkon činěn.⁵⁷

Dle ustanovení § 140 odst. 1 OSŘ platí, že každý účastník má povinnost platit náklady řízení, které mu přímo vznikají spolu s náklady jeho zástupce.⁵⁸ Jedná-li se o případ nerozlučného procesního společenství dle ustanovení § 92 odst. 2 OSŘ, jsou tyto náklady účastníky placeny solidárně, soud je tedy může vymáhat po kterémkoliv z těchto účastníků.⁵⁹

⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2015, sp. zn. 22 Cdo 1176/2015.

⁵⁴ Srov. ustanovení § 13 odst. 1 advokátního tarifu.

⁵⁵ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ Alena, op. cit. sub 1, s 308.

⁵⁶ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 4.

⁵⁷ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ Alena, op. cit. sub 1, s 309.

⁵⁸ Srov. ustanovení § 140 odst. 1 OSŘ.

⁵⁹ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 4, s. 596.

Pro placení společných nákladů ostatních účastníků stojících na jedné straně sporu platí, že jsou-li tyto náklady ku prospěchu všem těmto účastníkům, pak je platí dle poměru určeného pomocí podílu na věci a řízení. Jestliže však není společná povinnost účastníků stojících na jedné straně sporu k placení nákladů splněna, jde toto nesplnění k tíži všem účastníkům společně, a to i pokud některý z účastníků již svůj podíl na nákladech splnil. Jestliže je některý účastník soudem osvobozen od soudních poplatků a ostatní (neosvobození) účastníci stojící na téže straně sporu svůj podíl na společných nákladech nezaplatí, platí tyto náklady stát. V opačném případě by mohlo dojít k poškození procesních práv účastníka, který byl od soudního poplatku osvobozen tím, že by byl z finančních důvodů jím navrhovaný důkaz nezajištěn a neproveden. Soud však v takovém případě může v rozhodnutí, kterým se řízení končí, uložit ostatním účastníkům povinnost k náhradě nákladů na tento důkazní prostředek.⁶⁰

1.2.1. Záloha na náklady důkazů

Pokud lze očekávat náklady spojené s prováděním důkazů, může soud na základě ustanovení § 141 odst. 1 OSŘ uložit účastníkovi, aby před provedením tohoto důkazu složil zálohu dle předpokládané výše nákladů. To platí jak o nákladech, které navrhl sám účastník, tak i o nákladech, které nařídil soud k prokázání skutečností, které tento účastník uvedl, anebo které jsou v jeho zájmu. Povinnost zaplatit zálohu na náklady důkazů nemůže soud uložit účastníkovi, který byl osvobozen od soudních poplatků.⁶¹

O uložení zálohy rozhoduje předseda senátu usnesením, jestliže lze náklady spojené s provedením důkazu předpokládat.⁶² Takovými náklady mohou být zejména znalečné, tlumočné, případně náklady na důkazy prováděné v cizině.⁶³ Usnesení o uložení povinnosti

⁶⁰ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 5–6.

⁶¹ Srov. ustanovení § 141 odst. 1 OSŘ.

⁶² SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 55.

⁶³ LAVICKÝ, Petr. *Civilní proces*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Praktický komentář. § 141. Dostupné na ASPI online.

složit zálohu obsahuje označení důkazu, lhůtu a způsob složení zálohy spolu s poučením o následcích nesložení zálohy.⁶⁴ Proti tomuto usnesení se není možné odvolat.⁶⁵

V případě, že účastník tuto zálohu na provedení jím navrženého důkazu nesloží, nelze takový důkaz provést. O tom musí soud účastníka poučit.⁶⁶ Pokud jde o důkaz, který je nařízen soudem bez návrhu, je důkaz i přes nezaplacení proveden, usnesení o uložení povinnosti zaplatit zálohu na náklady důkazu pak slouží jako exekuční titul.⁶⁷

1.3. Náhrada nákladů sporného řízení

Náhrada nákladů je sekundární povinností, která následuje primární povinnost placení nákladů. Na rozdíl od povinnosti placení nákladů řízení vzniká povinnost náhrady nákladů až rozhodnutím soudu obsaženém zpravidla v rozhodnutí, kterým se řízení končí. Účelem náhrady nákladů je kompenzace účelně vynaložených nákladů účastníka v případě úspěšného bránění či uplatňování práva.⁶⁸ Náhrada nákladů má tedy především reparační charakter, nicméně nelze přehlížet ani její prevenční funkci, tedy to, že právě náhrada řízení často účastníky nutí zvážit, zda se budou přít či nikoliv, spolu s jejími sankčními prvky.⁶⁹

Náhrada nákladů se pak řídí dvěma zásadami – zásadou úspěchu ve věci a zásadou zavinění⁷⁰, které budou dále rozvedeny v jednotlivých částech této podkapitoly.

⁶⁴ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 56.

⁶⁵ Srov. ustanovení § 202 odst. 1 písm. k) OSŘ.

⁶⁶ Srov. ustanovení § 141 odst. 1 OSŘ.

⁶⁷ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 56.

⁶⁸ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 91.

⁶⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka, op. cit. sub 5, s. 276.

⁷⁰ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ Alena, op. cit. sub 1, s 309.

1.3.1. Zásada úspěchu ve věci

Dle této zásady obecně platí, že účastník, který byl ve sporu neúspěšný, musí druhé straně sporu nahradit veškeré náklady řízení, které jí v souvislosti s řízením vznikly. Rovněž musí nahradit náklady řízení státu spolu s náklady vedlejších účastníků, kteří v řízení podporovali účastníka úspěšného.⁷¹

Obecně je sporné civilní řízení založeno na kontradiktorním postavení stran, úspěch jedné procesní strany je tedy podmíněn neúspěchem strany druhé. Smyslem zásady úspěchu ve věci je pak nahradit majetkovou ztrátu, kterou úspěšná strana utrpěla tím, že odůvodněně bránila svá práva.⁷²

Podle ustanovení § 142 odst. 1 OSŘ platí, že soud přizná náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva účastníku, který měl plný úspěch ve věci vůči účastníku neúspěšnému. V situaci, kdy účastník měl úspěch pouze částečný, platí poměrné rozdělení náhrady nákladů řízení, případně soud v takovém případě náhradu nákladů nepřizná žádnému z účastníků.⁷³ Výjimku tvoří podle ustanovení § 142 odst. 3 OSŘ situace, kdy byl účastník neúspěšný pouze v poměrně nepatrné části, případně záviselo-li rozhodnutí o výši plnění na znaleckém posudku nebo na úvaze soudu. O nepatrný úspěch pak půjde v situacích, kdy se poměr plnění ve vztahu k celku blíží nule.⁷⁴

Rozsah náhrady nákladů je omezen pouze na účelně vynaložené náklady.⁷⁵ K problematice účelnosti vynaložených nákladů viz dále.

Při posuzování procesního úspěchu ve věci vychází soud z toho, v jakém rozsahu bylo vyhověno v konečném meritorním rozhodnutí žalobnímu petitu. V případě

⁷¹ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 4, s. 602.

⁷² SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 91.

⁷³ Srov. ustanovení § 142 odst. 2 OSŘ.

⁷⁴ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 4, s. 604.

⁷⁵ JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 3. 2019.* 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-369-5. § 142. Dostupné z ASPI online.

žalovaného je pak plným úspěchem zamítnutí návrhu žalobce.⁷⁶ Jde-li o alternativní petit, pro plný procesní úspěch žalobce zpravidla postačí, pokud je vyhověno jednomu z alterujících požadavků. U eventuálního petitu je pak rozhodující to, zda je vyhověno primárnímu petitu, případně zda je v plném rozsahu vyhověno nároku eventuálně požadovanému.⁷⁷ Je-li návrh žalobce formulován jako alternativa facultas, je procesním úspěchem žalobce, pokud je vyhověno primárnímu petitu.⁷⁸

Problematické situace pak vznikají v případech, kdy žalobce po podání návrhu na zahájení řízení disponuje s předmětem řízení, tedy v situacích, kdy dojde k částečnému zpětvzetí žaloby či ke změně žalovaného nároku s přivolením soudu podle ustanovení § 95 odst. 1 OSŘ. V případně částečného zpětvzetí by měl soud považovat úspěch žalobce pouze jako částečný a výši náhrady nákladů poměrně upravit dle ustanovení § 142 odst. 2 OSŘ. Změní-li žalobce po zahájení řízení žalobu, je třeba v jednotlivých případech zkoumat pohnutku, která k této změně žalobce vedla.⁷⁹

Při poměřování úspěchu ve věci by však soud neměl vycházet pouze z toho, jak bylo o návrhu rozhodnuto, ale je třeba jej posuzovat v širších souvislostech. Nemělo by se tedy jednat jen o čistě matematický výpočet, tedy porovnání požadovaného plnění s plněním, které bylo soudem přiznáno, bez přihlídnutí k specifickým okolnostem daného případu. Opačný postup by vedl k porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny.⁸⁰

V případě nemateriální újmy či morální satisfakce jsou zpravidla za plný úspěch považovány i případy, kdy je žalovanému uložena poskytnout žalobci morální satisfakci anebo mu je uložena povinnost nahradit žalobci vzniklou újmu, ačkoliv žalobci nebylo přiznáno jím požadované plnění nebo jeho plná výše.⁸¹ V rozhodovací praxi soudů však panuje nejednotnost v tom, zda je v takových případech třeba postupovat přímo dle

⁷⁶ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ Alena, op. cit. sub 1, s. 310.

⁷⁷ LAVICKÝ, Petr. op. cit. sub 63, § 142.

⁷⁸ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 99.

⁷⁹ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 100.

⁸⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 6. 2. 2017, sp. zn. I. ÚS 2904/16.

⁸¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2707/2013.

ustanovení § 142 odst. 1 OSŘ⁸², případně zda lze postup soudu posuzovat jako úvahu soudu podle ustanovení § 136 OSŘ a při určení úspěchu ve věci pak postupovat podle ustanovení § 142 odst. 3 OSŘ⁸³. Výsledek je však pro účely náhrady nákladů řízení v obou případech stejný.

Podle nálezu Ústavního soudu ze dne 5. 8. 2009, sp. zn. I. ÚS 1310/09, je v těchto případech třeba rozlišovat mezi skutkovým zjištěním existence nemajetkové újmy a určením její konkrétní výše, přičemž zjištění výše této újmy závisí na úvaze soudu ve smyslu ustanovení § 136 OSŘ. Ústavní soud v tomto nálezu dále vyslovil souhlas s postupem soudů, že v případě posuzování výše náhrady za nemajetkovou újmu neexistuje exaktní metoda, jak tuto výši stanovit, a že i „... *za ne zcela přiléhavý odhad výše budoucího přiznaného nároku nemůže být žalobce v rámci náhrady nákladů řízení sankcionován.*“⁸⁴.

Uvedený postup pak platí jak v případě osobnostních práv, práv z nekalé soutěže, tak i v případě rozhodování o výši přiměřeného zadostiučinění podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti státu za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.⁸⁵

Spolu s pohledávkou je pak žalobcem často uplatňováno i její příslušenství, které v mnohých případech může výši této pohledávky výrazně překonávat. Při rozhodování o náhradě nákladů řízení proto soudy musí vycházet nejen z výše samotné pohledávky, ale i z toho, v jaké výši je přiznáno požadované příslušenství.⁸⁶ Procesní úspěch účastníka přitom může záviset i na výši takto přiznaného příslušenství.⁸⁷

⁸² Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2707/2013.

⁸³ Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3378/2013.

⁸⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 5. 8. 2009, sp. zn. I. ÚS 1310/09.

⁸⁵ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 101.

⁸⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 2717/08.

⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 2015, sp. zn. 23 Cdo 2585/2015.

1.3.2. Zásada zavinění

Druhou ze zásad, které se uplatní při rozhodování o náhradě nákladů sporného řízení, je zásada zavinění. Smyslem této zásady je náhrada nákladů, které by při řádném průběhu řízení byly nevznikly, uložena tomu, kdo jejich vznik zavinil, případně, jemuž se přihodila náhoda, která je zavinila. Tato zásada tedy vyjadřuje především sankční charakter náhrady nákladů řízení. Za zavinění je pak třeba považovat porušení procesních povinností.⁸⁸

Zásada zavinění se pak promítá do ustanovení § 146 odst. 2 OSŘ, podle kterého platí, že ten kdo zavinil zastavení řízení, je povinen hradit jeho náklady. Byl-li však návrh vzat zpět z důvodu chování žalovaného (jiného účastníka), přechází tato povinnost na žalovaného (resp. jiného účastníka). Takovým chováním může být zejména splnění dluhu žalovaným. V takovém případě nelze návrhu již vyhovět, jelikož důvod podání žaloby odpadl, nicméně je zřejmé, že žalobní návrh byl podán oprávněně a je tedy spravedlivé, aby byly náklady na uplatňování práva žalobci nahrazeny. Splnění dluhu přitom musí žalobce prokázat. Zákon v těchto případech neuvádí, jaký postup má žalobce zvolit – tedy zda má soudu nejprve sdělit tvrzení, že byl dluh splněn, a poté, co bude splnění prokázáno, vzít žalobu zpět, případně, zda má sdělení o splnění dluhu činit zároveň se zpětvzetím žaloby. Je tedy na žalobci, jaký postup zvolí. Výše uvedené se pak uplatní i v případě zpětvzetí žaloby proti některému z více účastníků, případně při částečném zpětvzetí žaloby.⁸⁹

Podle ustanovení § 147 odst. 1 OSŘ platí, že soud může účastníku řízení nebo jeho zástupci uložit povinnost nahradit náklady, které způsobili svým zaviněním, případně které vznikly náhodou, která se jim přihodila. Typickým příkladem takových zaviněných nákladů může být například nedostavení se na jednání bez omluvy, v situaci, kdy je přítomnost účastníka nutná z důvodu jeho výslechu. Zbytečně vynaloženými náklady mohou v takové situaci být například náklady protistrany či jejího zástupce spojené se zbytečnou cestou na jednání.⁹⁰ Zaviněnými náklady mohou být ale i náklady žalovaného,

⁸⁸ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ Alena, op. cit. sub 1, s. 310.

⁸⁹ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 4, s. 619.

⁹⁰ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 4, s. 620.

který v průběhu řízení uhradil pohledávku, vzniklou ve spojitosti s tím, že žalobce otálí se zpětvzetím žaloby.⁹¹

Náhrada nákladů může být na základě této zásady uložena nejen samotným účastníkům řízení, nýbrž i jiným osobám, jako například svědkům, znalcům, a to pokud při dokazování poruší některou z povinností. Tato povinnost jim přitom může vzniknout nejen vůči samotným účastníkům řízení⁹², nýbrž i vůči státu⁹³. Za vznik zaviněných nákladů však nelze takto sankcionovat ani soudce ani soud.⁹⁴

O náhradě nákladů pak soud může podle zásady zavinění rozhodnout již v průběhu řízení, jakmile takové náklady vzniknou, protože toto rozhodnutí nezávisí na jeho výsledku.⁹⁵ Hovoříme pak o tzv. separaci nákladů řízení, která představuje výjimku z pravidla o rozhodování o nákladech řízení v konečném rozhodnutí obsaženého v ustanovení § 151 odst. 1 OSŘ. Soud za takové situace rozhoduje usnesením, proti kterému je přípustné odvolání. Zákon však nevylučuje, aby o separaci nákladů bylo rozhodnuto až v konečném rozhodnutí.⁹⁶ Účastník je přitom oprávněn žádat soud, aby o separaci nákladů řízení rozhodl.⁹⁷

1.3.3. Podmínky přiznání náhrady nákladů řízení

Pravidla vyplývající ze zásady zavinění či ze zásady nejsou jedinými východisky pro rozhodnutí soudu, zda účastníkovi náhradu nákladů přizná či nikoliv. Jednou z těchto podmínek v řízení o splnění povinnosti je zaslání předžalobní upomínky ve smyslu ustanovení § 142a OSŘ. Další podmínka vyplývá ze samotné zákonné charakteristiky

⁹¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 9. 1997, sp. zn. 2 Cmo 373/95.

⁹² Srov. ustanovení § 147 odst. 2 OSŘ.

⁹³ Srov. ustanovení § 148 odst. 2 OSŘ.

⁹⁴ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 4, s. 621.

⁹⁵ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ Alena, op. cit. sub 1, s. 310.

⁹⁶ LAVICKÝ, Petr. op. cit. sub 63, § 151.

⁹⁷ Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 8. 2012, sp. zn. IV. ÚS 2401/11.

nákladů, které mají být účastníkovi nahrazeny, tedy z toho, že se musí jednat o náklady potřebné k účelnému uplatňování jeho práv⁹⁸.

1.3.3.1. Předžalobní výzva

V reakci na prudký nárůst vymáhaných pohledávek, kdy věřitelé často podávali žalobu i na bagatelní pohledávky, bez toho aniž by dlužníka dopředu vyzvali k dobrovolnému plnění, bylo novelou provedenou zákonem č. 396/2012 Sb., s účinností od 1. 1. 2013, přiznání nákladů v případě úspěchu podmíněno zasláním předžalobní výzvy k plnění žalovanému na adresu pro doručování, eventuálně na poslední známou adresu, a to alespoň 7 dní před podáním návrhu na zahájení řízení.⁹⁹ Smysl zavedení tohoto institutu vyjádřil například Vrchní soud v Praze v usnesení ze dne 19. 11. 2013, čj. 5 Cmo 368/2013-22, ve kterém uvedl: „*Hlavním smyslem povinné předžalobní upomínky podle § 142a o. s. ř. je zajištění určité míry ochrany dlužníků před podáváním ‚šikanózních‘ žalobních návrhů za situace, kdy žalovaný ani neví, že je nějaký dluh za ním evidován, a účelem podání žalobního návrhu je pouze navýšení pohledávky o část nákladů řízení za poskytnuté právní služby.*“¹⁰⁰

Z uvedeného je zřejmé, že hlavním smyslem předžalobní výzvy je zabránit zbytečným sporům a šikanózním návrhům. Domnívám se, že povinnost zaslat předžalobní upomínku může pomoci i ke smírnému řešení některých sporů, kdy dlužník, vědom si toho, že na něm bude plnění nejspíše soudně vymáháno, sám svůj závazek dobrovolně splní, případně sám aktivně kontaktuje věřitele, aby se s ním dohodl, za jakých podmínek závazek splní. Za takové situace může být pro obě strany výhodnější, pokud se místo vedení soudního sporu dohodnou na umoření dluhu například cestou splátkového kalendáře, případně pokud naleznou jiný kompromis.

Náležitosti předžalobní upomínky zákon přímo neuvádí. Je však nepochybné, že výzva by měla být dostatečně přesná a určitá. Musí z ní být především patrné, jakou

⁹⁸ Srov. ustanovení § 142 odst. 1 OSŘ.

⁹⁹ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 109.

¹⁰⁰ JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 75, § 142a.

konkrétní částku má dlužník uhradit, popřípadě z jakého právního důvodu. Pokud jde o zákonné příslušenství dané pohledávky, jestliže není uplatňováno samostatně, není nutné jej přesně specifikovat. Akcesorické pohledávky, jako jsou například smluvní pokuty či úroky, by však měly být specifikované dostatečně určitě tak, aby dlužník mohl určit splnění jakého dluhu, a v jaké výši se věřitel domáhá¹⁰¹. Podstatnou náležitostí výzvy k plnění podle ustanovení § 142a OSŘ je rovněž i upozornění na to, že v případě dobrovolného nesplnění bude dluh věřitelem soudně vymáhán. Jestliže tato náležitost v předžalobní výzvě absentuje, nelze ji považovat za předžalobní výzvu k plnění podmiňující přiznání náhrady nákladů řízení v případě úspěchu ve smyslu ustanovení § 142a OSŘ¹⁰².

Aby předžalobní výzva mohla mít kýžené účinky, je třeba, aby se ji věřitel alespoň pokusil dlužníkovi řádně doručit. V tomto směru ustanovení § 142a odst. 1 OSŘ uvádí povinnost výzvu zaslat na adresu pro doručování, či na poslední známou adresu. Vzhledem k tomu, že případný budoucí žalobce a budoucí žalovaný se v okamžiku předžalobní výzvy pohybují v režimu práva hmotného, a nikoliv v režimu práva procesního, neužijí se pro doručování pravidla upravená v ustanovení § 46 násl. OSŘ. Předžalobní výzva může být přitom doručena na jakékoliv místo, kde může být její adresát zastižen, a to jakýmkoliv prostředkem komunikace, tedy například i e-mailem, osobně či do datové schránky. Významné je pouze to, zda se výzva dostane do sféry dispozice jejího adresáta, tedy dlužníka.¹⁰³ Není přitom třeba, aby věřitel výzvu doručil na všechny jemu známé adresy dlužníka, stačí pouze, pokud vyvine „... *rozumně požadovatelné úsilí a cílenou snahu, aby dlužníka upomenul.*“.¹⁰⁴

¹⁰¹ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 111.

¹⁰² K tomuto viz například Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 12. 2. 2014, sp. zn. 1 Co 524/2013: „*Proto upozornění na hrozící soudní vymáhání žádaného plnění je podstatnou náležitostí (essentialia negotii) výzvy k plnění, bez něhož tento úkon nevyvolá zákonné následky. Toliko řádná výzva k plnění tedy může vyvolat zákonem předpokládané následky, mezi které patří skutečnost, že žalobci, který měl úspěch ve věci zahájené po neúspěšném požadavku na dobrovolné plnění, vznikne právo na náhradu nákladů řízení proti žalovanému. Tuto náležitost výzva postrádá, proto není řádnou předžalobní výzvou.*“.

¹⁰³ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 4, s. 610.

¹⁰⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2016, sp. zn. I. ÚS 3228/15.

To, že žalobce splnil svou povinnost zaslat žalovanému předžalobní výzvu, prokáže v řízení například podacím lístkem, či potvrzením o odeslání datové zprávy. Postačí přitom, když dopis či datová zpráva bude v zákonné sedmidenní lhůtě dlužníkovi odeslána.¹⁰⁵

V případě návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu ve smyslu ustanovení § 175 OSŘ splní žalobce svou povinnost zaslat žalovanému výzvu k plnění i samotným předložením směnky k placení.¹⁰⁶

Zákon stanoví, že předžalobní výzvu zasílá dlužníkovi žalobce. Neupravuje však situaci, kdy dojde po zaslání předžalobní výzvy k singulární sukcesi předmětné pohledávky (například jejím postoupením). V takové situaci není jasné, zda se předžalobní výzva přičítá k dobru i nástupci původního věřitele či nikoliv. Odborná literatura zastává názor, že za takové situace není třeba, aby nabyvatel pohledávky zasílal opakovanou předžalobní výzvu. Upozorňuje však na to, že praxe v tomto směru nemusí být jednotná.¹⁰⁷

Domnívám se, že v některých situacích však lze považovat zaslání opakované předžalobní výzvy při změně v osobě věřitele přinejmenším za vhodné, a to zejména proto, aby dlužník věděl, komu a jak má vlastně dluh plnit. Jestliže však je z okolností zřejmé, že si již je notifikovaný dlužník změny v osobě věřitele vědom, a přesto nového věřitele ohledně splnění dluhu sám nekontaktuje, nemusí být opakovaná předžalobní výzva nezbytná. Za takových situací by se pak dalo uvažovat o účelnosti nákladů vynaložených na takovou opakovanou předžalobní výzvu. V každé situaci by proto měl nový věřitel zvážit, zda je třeba dlužníka opakovaně notifikovat.

I v případech, kdy žalobce žalovanému předžalobní upomínku nezašle (nepředá), může soud výjimečně přiznat žalobci náhradu nákladu řízení, jsou-li pro takový postup důvody hodné zvláštního zřetele.¹⁰⁸ Co je míněno důvody hodnými zvláštního zřetele, však zákon dále nedefinuje. Vrchní soud v Olomouci v již zmiňovaném usnesení ze dne 12. 2.

¹⁰⁵ JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 75, § 142a.

¹⁰⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4388/2013.

¹⁰⁷ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 112.

¹⁰⁸ Srov. ustanovení § 142a odst. 2 OSŘ.

2014, sp. zn. 1 Co 524/2013 zmiňuje příklady tří situací, které mohou být posouzeny jako důvodné pro přiznání náhrady nákladů řízení i přes absenci předžalobní výzvy:

*„Takovými důvody mohou být např. výjimečná administrativní pochybení v důsledku nemoci upomínatele nebo skutečnost, že dlužník je osoba znalá práva, kterého věřitel ani soud neměli možnost poučit o jeho povinnosti, či že nepřiznání náhrady by bylo v rozporu s dobrými mravy.“*¹⁰⁹

Odborná literatura pak dále uvádí další případy okolností, které lze považovat za důvody hodné zvláštního zřetele. Takovou okolností může být to, že dlužník již v minulosti věřiteli dobrovolně neplnil. Dále situace, kdy časově předchází výzvu ohledně úhrady rozdílného dluhu nebylo možné dlužníkovi doručit, případně jestliže dlužník již dopředu dal jinak najevo, že není ochoten dluh plnit.¹¹⁰

1.3.3.2. Moderační právo soudu

Občanský soudní řád pak dává v ustanovení § 150 možnost soudu v některých případech náhradu nákladů řízení zčásti nebo zcela nepřiznat, ačkoliv byly splněny zákonné podmínky pro její přiznání. Takové oprávnění nazýváme jako moderační (nebo zmírňovací) právo soudu. Soud by měl k uplatnění tohoto práva přistoupit pouze výjimečně a v každém jednotlivém případě jeho užití náležitě zdůvodnit.¹¹¹

K moderaci pak může soud přistoupit, jestliže jsou pro to důvody hodné zvláštního zřetele, případně odmítne-li se účastník bez vážného důvodu účastnit prvního setkání s mediátorem, které nařídil soud.¹¹² Při rozhodování soudu o moderaci je pak nepodstatné, na základě jaké zásady je náhrada nákladů uložena a které straně bude uložena povinnost je

¹⁰⁹ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 12. 2. 2014, sp. zn. 1 Co 524/2013.

¹¹⁰ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 113.

¹¹¹ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ Alena, op. cit. sub 1, s. 312.

¹¹² Srov. ustanovení § 150 OSŘ.

nahrádit. Jestliže má soud v úmyslu moderačního práva užít, musí umožnit stranám vyjádřit se k důkazům, kterými je aplikace moderačního práva podložena.¹¹³

Zákon soudu nedává další východisko k posouzení toho, zda je užití moderačního práva opodstatněno existencí důvodů zvláštního zřetele hodných. Soud v takových případech zejména posuzuje majetkové, osobní a sociální poměry účastníků, stejně jako důvody vedoucí k podání návrhu na zahájení řízení.¹¹⁴ Judikatura Nejvyššího soudu České republiky pak uvádí některé kategorie důvodů. S ohledem na jejich množství si zde dovoluji uvést pouze některé jejich příklady, které mi přišly nejpodstatnější: nepřiměřená tvrdost při užití zákonných pravidel vzhledem k okolnostem¹¹⁵, skutečnost, že žalovaný se dopustil vůči žalobci nebo jeho rodině zavrženíhodného jednání¹¹⁶, případně složitost dosud neřešené právní problematiky¹¹⁷.

Osobně se domnívám, že institut moderačního práva soudu při náhradě nákladů řízení může v některých případech pomoci zmírnit někdy příliš tvrdý dopad zákona. Nicméně je dle mého názoru vzhledem k legitimnímu očekávání účastníků vždy k moderaci přistupovat obezřetně a její aplikaci vždy náležitě odůvodnit. Opačný postup by mohl vést k nespravedlnostem a k soudní libovůli.

1.3.3.3. Problematika účelně vynaložených nákladů

Jednou z podmínek pro přiznání náhrady nákladů obsažených v ustanovení § 142 OSŘ je to, že se musí jednat o náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva. Nelze tedy říci, že soud úspěšnému účastníkovi přizná veškeré náklady, které v souvislosti s uplatňováním (či bráněním) práva vynaložil, ale pouze takové náklady, které byly účelné. Co lze považovat za účelně vynaložené náklady můžeme nalézt například v nálezů Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12, ve kterém Ústavní soud

¹¹³ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2009, sp. zn. II. ÚS 3161/08.

¹¹⁴ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 4, s. 626.

¹¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. 28 Cdo 1525/2001.

¹¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 10. 2014, sp. zn. II. ÚS 2417/13.

¹¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 8. 2001, sp. zn. 28 Cdo 1243/2001.

judikoval: „Za účelně vynaložené náklady ve smyslu § 142 odst. 1 OSŘ lze považovat toliko takové náklady, které musela procesní strana nezbytně vynaložit, aby mohla řádně hájit své porušené nebo ohrožené subjektivní právo u soudu.“¹¹⁸

Z judikatury Ústavního soudu vyplývá, že takto neúčelně vynaloženými náklady mohou být například náklady na právní zastoupení právnické osoby, jejímž statutárním orgánem je advokát a která se zabývá vymáháním pohledávek¹¹⁹, dále se jedná kupříkladu o náklady na právní zastoupení složek státu či statutárních měst a jejich městských částí.

1.3.3.3.1. Náklady právního zastoupení státu a veřejnoprávních korporací

Z ustálené judikatury Ústavního soudu vyplývá, soud může náhradu nákladů za právní zastoupení pro jejich neúčelnost nepřiznat v případech právního zastoupení státu, jeho složek, statutárních měst a jejich městských částí.

Za průlomový v tomto směru považuji nálezy Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2008, sp. zn. I. ÚS 2929/07, týkající se sporu mezi obchodní korporací a Ministerstvem financí ČR. Stěžovatelka (obchodní korporace) se ústavní stížností bránila proti výroku obsaženém v rozhodnutí Městského soudu v Praze o náhradě nákladů řízení, když tvrdila, že tímto rozhodnutím bylo mimo jiné zasaženo do jejího základní práva dle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny. Přiznané náklady za právní zastoupení totiž nebyly dle názoru stěžovatelky účelně vynaloženými, když Ministerstvo financí ČR disponuje dostatečným množstvím odborných zaměstnanců, kteří jsou způsobilí zastupovat zájmy ČR v řízení před soudy.

Ústavní soud se v uvedeném nálezu ztotožnil s názorem stěžovatelky, když uvedl: „Je všeobecně známo, že ústřední orgány státní správy mají zřízeny k výkonu právních agend příslušné právní (legislativní) odbory, zaměstnávající dostatečný počet odborných pracovníků, kteří jsou schopni zajišťovat ochranu zájmů České republiky před soudy.“ V uvedené věci proto neshledal důvod, pro který by musela být Česká republika, resp. Ministerstvo financí ČR, právně zastoupena advokátem, a že v takovém případě nelze po stěžovatelce náhradu takových nákladů žádat. Při svém rozhodnutí Ústavní soud vycházel

¹¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12.

¹¹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2018, sp. zn. I. ÚS 585/17.

z názoru, „*Je-li stát k hájení svých právních zájmů vybaven příslušnými organizačními složkami, finančně i personálně zajištěnými ze státního rozpočtu, není důvod, aby výkon svých práv a povinností v této oblasti přenášel na soukromý subjekt, kterým byl v přezkoumávaném případě advokát.*“ Ústavní soud na něm setrval i ve svých dalších rozhodnutích.

Ústavní soud tedy neupřel právo státu, resp. jeho orgánů, na právní zastoupení v řízení před soudem, nýbrž zpochybnil účelnost takto vynaložených nákladů.

Toto své stanovisko Ústavní soud korigoval ve svém nálezu ze dne 6. 5. 2010, sp. zn. II. ÚS 3246/09, když v odůvodnění tohoto nálezu uvedl: „*Při aplikaci uvedeného stanoviska je třeba vždy přihlídnout ke konkrétním okolnostem případu, neboť si lze představit, že předmětem sporu (jehož účastníkem je Česká republika) může být i právní problematika, která přímo nesouvisí s oblastí spravovanou ústředním orgánem státní správy, případně se jedná o právní problematiku velmi specializovanou, obtížnou, dosud neřešenou, problematiku s mezinárodním prvkem vyžadující znalosti cizího práva, eventuálně jazykové znalosti apod. V takových případech lze shledat postup orgánu státní správy, který zvolí pro své zastupování advokáta, který se na danou problematiku např. specializuje, za adekvátní.*“

Obdobný názor jako v případě státu pak Ústavní soud zaujal i v případě právního zastoupení statutárních měst v nálezu Ústavního soudu ze dne 23. 11. 2010, sp. zn. III. ÚS 2984/09, ve kterém Ústavní soud vyložil, že u statutárních měst lze „... *presumovat existenci dostatečného materiálního a personálního vybavení a zabezpečení k tomu, aby byla schopna kvalifikovaně hájit svá rozhodnutí, práva a zájmy, aniž by musela využívat právní pomoci advokátů.*“ Ústavní soud tedy v tomto případě dokonce dospěl k presumpci neúčelnosti nákladů za právní zastoupení, kdy je na statutárním městě, aby prokázalo účelnost takto vynaložených nákladů.

Svou argumentaci Ústavní soud vztáhl rovněž na městské části statutárních měst.¹²⁰ Zde si dovoluji zejména uvést náleze Ústavního soudu ze dne 14. 3. 2013, sp. zn. II. ÚS 376/12-3. V tomto nálezu se Ústavní soud zabýval ústavní stížností proti rozhodnutí

¹²⁰ Např. Nález Ústavního soudu ze dne 13. 8. 2012, sp. zn. II. ÚS 2396/09, dále viz např. Nález Ústavního soudu ze dne 14. 3. 2013, sp. zn. II. ÚS 376/12-3.

Městského soudu v Praze, který potvrdil rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 3, kterým vedlejšímu účastníkovi, Městské části Praha 3, přiznal náhradu nákladů za právní zastoupení. Jedním z důvodů ústavní stížnosti bylo tvrzení stěžovatele, že náhrada nákladů neměla být vedlejšímu účastníkovi přiznána, a to z toho důvodu, že disponuje vlastním právním aparátem. Proti ústavní stížnosti se Městská část Praha 3 bránila argumentem, že její právní zastoupení bylo opodstatněné, jelikož předmět sporu byl natolik specifický (ochrana osobnosti), že se jedná o právní oblast, kterou její zaměstnanci v rámci běžné agendy neřeší. Ústavní soud stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí zamítl, když uvedl: *„Na uvedeném nemůže nic změnit ani tvrzení vedlejšího účastníka, že se jedná o spor o ochranu osobnosti, který zaměstnanci úřadu městské části v rámci své agendy standardně neřeší. Ústavní soud se domnívá, že pokud vedlejší účastník zaměstnává pracovníky s vysokoškolským právním vzděláním, lze mít za to, že tito zaměstnanci by měli být schopni řešit právní záležitosti týkající se činnosti vedlejšího účastníka včetně jeho zastupování před soudem v těchto záležitostech.“*¹²¹.

Z uvedeného je tedy zřejmé, že ve výjimečných případech mohou být náklady na právní zastoupení státu, resp. statutárních měst a jejich městských částí, považovány za účelně vynaložené. Je však vždy na soudu, aby řádně jejich přiznání zdůvodnil. Nastává zde tedy opačná situace, než v případě náhrady nákladů „běžných“ účastníků, tedy fyzických osob a právnických osob odlišných od státu, kdy je naopak na soudu, aby řádně odůvodnil, proč náhradu nákladů úspěšnému účastníkovi nepřizná.

Pro srovnání uvádím, že obdobné názory zastává i Nejvyšší správní soud při právním zastoupení orgánů veřejné správy v řízení před správními soudy. Zde lze zmínit zejména rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 4. 2007, č. j. 6 As 40/2006-87, kdy byla Česká advokátní komora shledána jako dostatečně způsobilá k tomu kvalifikovaně hájit jí vydaný veřejně mocenský akt v soudním řízení správním, včetně řízení o kasační stížnosti, a že proto není zpravidla na místě přiznat jí náhradu nákladů za právní zastoupení pro jejich neúčelnost.¹²²

¹²¹ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 2310/13.

¹²² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 4. 2007, č. j. 6 As 40/2006-87.

Domnívám se, že postoj, který zaujala soudní rozhodovací praxe k nákladům za právní zastoupení státu, či jiných veřejných institucí, je v mnoha ohledech opodstatněný a založený na zcela racionálních důvodech. Je nezpochybnitelné, že by státní instituce měly disponovat dostatečnou personální kapacitou k tomu, aby mohly hájit své zájmy samy. Otázkou zůstává, zda tomu tak opravdu vždy je a kde je hranice mezi tím, co lze již považovat za složitou právní problematiku odlišnou od oblasti spravované danou státní institucí. V případě statutárních měst (a analogicky i v případě jiných veřejných institucí) je také třeba přihlídnout k tomu, že zákon dává poměrně striktní povinnost hospodařit s majetkem svěřeným obci účelně a hospodárně v souladu s jejími zájmy spolu s povinností o něj náležitě pečovat a zachovat jeho rozvoj.¹²³ S touto povinností nepochybně souvisí i povinnost řádně chránit své zájmy i v soudních řízeních. V praxi si lze představit situaci, že tím, že by obec sama před zahájením řízení zhodnotila zdánlivě banální pracovněprávní spor o neplatnost rozvázání pracovního poměru jako nevyžadující právní zastoupení advokátem, může při případné prohře soudního sporu způsobené nesprávným procesním postupem vést k nezanedbatelným majetkovým dopadům¹²⁴ vedoucím k případné odpovědnosti obce za takový krok. V případě, že by však obec postupovala opačně, tedy, že by se již od počátku nechala zastoupit advokátem a v soudním sporu by byla úspěšná, pak by následně na základě zmíněné judikatury mohlo dojít k nepřiznání náhrady nákladů řízení, z čehož by pramenily pro obecní rozpočet nevhodně vynaložené náklady na právní zastoupení.

1.3.4. Náhrada nákladů u bagatelních sporů

Na úvod této části si dovoluji o krátký vstup do historie, jelikož problematika tzv. bagatelních sporů, tedy sporů o plnění nižší než 10 000 Kč, byla po dlouhou dobu tématem diskuzí odborné i laické veřejnosti a rovněž předmětem řady nálezů Ústavního soudu. Kontroverze přitom zejména vzbuzovaly případy, kdy byly tyto pohledávky vymáhány

¹²³ Srov. ustanovení § 38 odst. 1 zákona č. 128/2000 Sb. zákon o obcích, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁴ Zejm. náhrada mzdy či platu ve smyslu § 69 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb. zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

prostřednictvím tzv. formulářových žalob, tedy návrhů podaných na ustáleném vzoru. V některých případech pak docházelo k tomu, že byly účelově podávány návrhy, jejichž předmětem bylo vymožení zanedbatelných částek, jejichž vymáhání by se jinak žalobci ekonomicky nevyplatilo. Skutečným cílem takových návrhů pak byla snaha získat plnění v podobě náhrady nákladů řízení, které mohly násobně přesáhnout výši vymáhaného plnění. S takovými pohledávkami pak bylo obchodováno a vznikaly společnosti zabývající se jejich vymáháním.

Do roku 2000 se právní úprava náhrady nákladů řízení u bagatelních pohledávek nikterak neodlišovala od právní úpravy jiných pohledávek. Změna nastala přijetím tzv. přísudkové vyhlášky, tedy vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb.¹²⁵, na základě které byla stanovena paušální částka odměny advokáta podle předmětu věci a konkrétního stupně řízení. Právě způsob, kterým úprava výše odměny advokáta, obsažená v této vyhlášce, v případě pohledávek, které se pohybovaly na hranici bagatelnosti, byla jedním z důvodů, proč následně Ústavní soud svým nálezem ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12, pro rozpor se čl. 11 odst. 1 Listiny zrušil, když v odůvodnění tohoto nálezu uvedl: „*Přiznané náklady jsou pravidelně v hrubém nepoměru k povaze a hodnotě sporu. Tím dochází k sankcionování neúspěšné strany řízení, přičemž výše úhrady nákladů je v rozporu s principem proporcionality sankcí. Dochází tak de facto k ukládání sankce bez zákona.*“¹²⁶

Otázkou náhrady nákladů řízení, jejichž předmětem je tzv. bagatelní pohledávka, se Ústavní soud zabýval například ve svém nálezu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11-2. V posuzovaném případě byla stěžovatelem společnost, na kterou bylo postoupeno větší množství pohledávek Dopravního podniku vzniklých z titulu neuhrazených přírážek k jízdnému spolu se základním jednorázovým jízdným, každá v celkové výši 1022 Kč. Ačkoliv byla žalobkyně v řízeních zcela úspěšná, přistoupily obecné soudy ke snížení přiznané náhrady nákladů řízení ve srovnání s požadovanou výší¹²⁷. V tomto nálezu došlo ze strany Ústavního soudu ke sjednocení rozhodování v případech, kdy je obecnými soudy

¹²⁵ Podrobněji viz část 1.1.4 této diplomové práce.

¹²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12.

¹²⁷ Pozn.: Uvedený nález vychází z právní úpravy obsažené ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb.

rozhodováno o náhradě nákladů řízení v případě bagatelních sporů zahajovaných na základě tzv. formulářových žalob, kterými se rozumí „... návrh mající podobu využitého vzoru, jenž se od své předlohy odlišuje jen v minimální míře, a to právě takové, aby mohl být návrh co do určitosti osob účastníků a předmětu řízení dostatečně individualizován“, kdy jednou ze stran sporu je spotřebitel a na druhé straně zpravidla společnost obchodující s pohledávkami jejíž zisk je „... generován paušálně stanovenými náhradami nákladů řízení mnohdy převyšujícími skutečně vynaložené náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva“. V takových případech pak soudy musejí dle uvedeného stanoviska dbát, aby nedošlo ke zneužívání jednotlivých právních institutů, konstrukcí, domněnek a fikcí v rozporu s jejich účelem. Při rozhodování o náhradě nákladů řízení je pak třeba zvážit veškeré okolnosti případu a rozhodnutí náležitě odůvodnit. K disproporcionalitě přiznávané náhrady nákladů řízení pak Ústavní soud uvedl: „Výše přiznané náhrady nákladů řízení má kompenzovat účelně vynaložené náklady vítězivšího účastníka řízení při uplatňování nebo bránění svého práva. Ve výše popsanych řízeních je typické, že tyto náklady jsou vzhledem ke všem okolnostem nižší, než jak jejich náhradu paušálně stanoví právní předpisy podzákonné právní síly.“ Závěrem Ústavní soud konstatoval, že na základě výše uvedeného postupu pak obecné soudy mohou přistoupit k určení výše odměny za zastupování advokátem jako ekvivalentu jednonásobku vymáhané jistiny, jeví-li se jim takový postup jako proporcionalní k výši vymáhané částky.¹²⁸

Další změny pak právní úprava doznala vydáním vyhlášky č. 120/2014 Sb., kterou došlo k novelizaci Advokátního tarifu. Touto novelou bylo přidáno ustanovení § 14b odst. 1 Advokátního tarifu upravující režim náhrady nákladů v případě pohledávek, které jsou uplatňovány na ustáleném vzoru opakovaně týmž žalobcem ve skutkově i právně obdobných věcech, jestliže hodnota předmětu řízení nepřesahuje částku 50 000 Kč. V takových věcech byla stanovena pevná částka představující odměnu advokátu za jeden úkon právní služby.¹²⁹

¹²⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11-2.

¹²⁹ Vyhláška č. 120/2014 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů.

Tyto změny se staly předmětem kritiky zejména ze strany České advokátní komory, která se ve svém stanovisku vymezila proti způsobu, kterým byl režim odměny nově upraven. Nové úpravě byla vytýkána především výše zvolené částky 50 000 Kč, když za bagatelní byly do té doby obecně považovány pohledávky do výše 10 000 Kč. K samotné výši snížené odměny pak Česká advokátní komora ve svém stanovisku uvedla, že uvedené odměny nemohou pokrýt skutečně vynaložené náklady účastníka na právní zastoupení a nemohou ani odpovídat nákladům, které musí advokát vynaložit. Dle názoru uvedeného v tomto stanovisku je pak fikce, „... při vymáhání většího počtu pohledávek vznikajících ze stejného nebo obdobného důvodu a uplatňovaných u soudu na základě jednoho typu žaloby jsou náklady méně než desetinové oproti ostatním případům vymáhání pohledávek“, vyplývající z popsané změny zcestná a vede k nerovnosti mezi účastníky řízení.¹³⁰

Domnívám se, že i přes výše uvedený vývoj právní úpravy není stále současný stav ideální. Otázkou rovněž zůstává, zda se vůbec dá pro všechny případy určit limitní částka, kterou lze označit za bagatelní. Dle mého názoru by bylo vhodné rovněž vhodným způsobem upravit možnost soudu přímo moderovat přiznanou odměnu advokáta i v některých případech dalších bagatelních pohledávek, které nenaplnují znaky uvedené v ustanovení § 14b odst. 1 advokátního tarifu. Jedině tak by bylo možné dosáhnout původního účelu právní úpravy, tedy zabránění účelovému uplatňování bagatelních pohledávek, jehož hlavním účelem je přiznání náhrady nákladů právního zastoupení. Pevně stanovená sazba odměny advokáta dle ustanovení § 14b odst. 1 advokátního tarifu pak může v řadě případů vézt k nespravedlnostem, jelikož uvedené částky mimosmluvní odměny advokáta mohou být pro některé případy nepřiměřeně nízké.

1.4. Náhrada nákladů nesporného řízení

V případě nesporného řízení je v zákoně o zvláštních řízeních soudních odchylně upravena i problematika náhrady nákladů řízení za subsidiárního užití ustanovení OSŘ.¹³¹ Nutnost odlišné úpravy je přitom dána především rozdílným charakterem nesporného

¹³⁰ Odbor vnější a vnitřní legislativy ČAK. *Stanovisko ČAK k novele advokátního tarifu*. Buletin advokacie. 2016, č. 7–8, s. 5–6, ISSN 1210-6348.

¹³¹ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ Alena, op. cit. sub 1, s. 312.

řízení, ve kterém nelze zpravidla hovořit o zavinění či úspěchu v řízení. Základním pravidlem, kterým se náhrada nákladů nesporného řízení řídí, je, že žádný účastník nemá na náhradu nákladů řízení právo.¹³²

Vzhledem ke strohosti úpravy nákladů řízení dle ZŘS je třeba při vymezení pojmu nákladů řízení užít obecná ustanovení obsažená v OSŘ. Obdobně se užijí i pravidla pro osvobození od povinnosti platit soudní poplatek či složení zálohy na provedení důkazu. S ohledem na to, že řízení dle ZŘS jsou obecně založena na vyšetřovací zásadě, není zpravidla namístě užít sankční ustanovení § 141 odst. 1 OSŘ, podle kterého platí, že jestliže účastník nesloží zálohu na důkaz, k jejímuž placení byl soudem vyzván, pak se takový důkaz neprovede.¹³³

Placení nákladů je obdobně jako v případě řízení sporného založeno na zájmové zásadě. Náklady tedy zásadně platí ten, v jehož prospěch se procesní úkon činí. Povinnost platit soudní poplatek platí jen v případě, že daný druh řízení není od této povinnosti osvobozen. Takovými řízeními mohou být například řízení v opatrovnických záležitostech či řízení o pozůstalosti v prvním stupni.¹³⁴

Karel Svoboda a kol. (2017)¹³⁵ pak pro účely úpravy náhrady nákladů řízení dle ZŘS odlišují tři typy řízení:

- a) Řízení dle ZŘS, která lze zahájit i bez návrhu, u nichž ZŘS nestanoví zvláštní úpravu náhrady nákladů řízení.
- b) Řízení dle ZŘS, která lze zahájit i bez návrhu, u nichž ZŘS stanoví zvláštní (odchylný) režim náhrady nákladů řízení.
- c) Řízení dle ZŘS, které lze zahájit pouze na návrh.

V případech řízení, která lze zahájit i bez návrhu, u nichž ZŘS nestanovení zvláštní úpravu náhrady nákladů řízení, obecně platí, že každý účastník si nese své náklady sám a žádnému z účastníků nenáleží náhrada nákladů řízení dle výsledku řízení. Mezi taková

¹³² STAVINHOVÁ, Jaruška a Petr LAVICKÝ. op. cit. sub 36, s. 105.

¹³³ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 147.

¹³⁴ Srov. ustanovení § 11 odst. 1 zákona o soudních poplatcích.

¹³⁵ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 146.

řízení patří například řízení ve věcech péče o nezletilé dle ustanovení § 466 an. ZŘS s výjimkou taxativně vyjmenovaných řízení dle ustanovení § 468 odst. 1 a 2 ZŘS, která lze zahájit pouze na návrh zákonného zástupce. Právo na náhradu nákladů lze přiznat, jen odůvodňují-li to okolnosti daného případu, případně jedná-li se o svévolné a zjevně bezúspěšné uplatňování práva¹³⁶. Tam, kde ZŘS mlčí, se uplatní obecná ustanovení dle ustanovení § 137 an. OSŘ. Stejnou úpravou se pak řídí i řízení ve statusových věcech manželských a partnerských.

U některých typů řízení, která lze zahájit i bez návrhu, pak ZŘS stanoví speciální úpravu. V těchto případech jsou primárně aplikována zvláštní pravidla stanovená pro daný typ řízení ve zvláštní části ZŘS. Tak tomu je například v případě náhrady nákladů v řízení o pozůstalosti¹³⁷ či v případě řízení o svéprávnosti, kde náklady řízení s výjimkou nákladů právního zastoupení platí stát. Subsidiárně se pak užijí pravidla obsažená v ustanoveních § 23 a § 24 ZŘS. Není-li daný problém v ZŘS řešen, použijí se ustanovení OSŘ o náhradě nákladů řízení.

V řízeních, která lze zahájit jen na návrh (s výjimkou řízení ve statusových věcech manželských a partnerských), se náhrada nákladů řízení řídí obecnými ustanoveními OSŘ. Ve výjimečných případech pak ZŘS stanoví pro daný zvláštní typ řízení úpravu odchylnou¹³⁸. Z povahy řízení lze pak o náhradě nákladů řízení rozhodnout dle zásady procesního úspěchu ve věci dle ustanovení § 142 OSŘ pouze za předpokladu, že mezi účastníky existuje skutečný skutkový či právní nesoulad, jehož vyřešení má vliv na rozhodnutí ve věci samé. V ostatních případech je třeba s ohledem na povahu ustanovení § 23 a § 24 ZŘS, která se užijí pouze v případech řízení, která lze zahájit i bez návrhu, aplikovat pravidla obsažená v ustanovení § 150 OSŘ a konstatovat, že k návrhu ve věci samé nezavdali ostatní účastníci příčinu a vzhledem k tomu, že návrhu bylo vyhověno, je přiměřené, aby si každý účastník nesl své náklady sám.¹³⁹

¹³⁶ Srov. ustanovení § 23 ZŘS.

¹³⁷ Srov. ustanovení § 128 ZŘS.

¹³⁸ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 146–147.

¹³⁹ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 149.

1.5. Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení

Soud o náhradě nákladů rozhoduje z úřední povinnosti i bez návrhu, a to zásadně v konečném rozhodnutí ve věci samé. O náhradě nákladů řízení podle ustanovení § 147 a § 148 odst. 2 OSŘ pak soud může rozhodnout rovněž samostatným usnesením, zpravidla jakmile tyto náklady vzniknou¹⁴⁰, v takovém případě hovoříme o tzv. „separaci nákladů řízení“. Důvodem proč až na uvedené výjimky váže zákon rozhodnutí o nákladech řízení na konečné rozhodnutí ve věci samé je především to, že náklady účastníkům vznikají v průběhu celého řízení a přiznání jejich náhrady je vázáno na výsledek řízení.¹⁴¹

Účastník řízení se může svého nároku na přiznání náhrady nákladů řízení vzdát, tento projev musí být však dostatečně jednoznačný, srozumitelný a určitý¹⁴² a při výkladu jeho obsahu musí být přihlíženo i k okolnostem prohlášení, kterým se účastník náhrady nákladů vzdává¹⁴³.

1.5.1. Forma rozhodnutí o náhradě nákladů řízení

Dle ustanovení § 152 OSŘ platí, že ve věci samé rozhoduje soud rozsudkem. Usnesením ve věci samé rozhoduje pouze tehdy, jestliže tak stanoví zákon. Příkladem řízení, kdy zákon dává konečnému rozhodnutí ve věci samé formu usnesení, může být dědické řízení.¹⁴⁴

Usnesením pak soud rozhoduje ve všech případech, kdy zákon nestanoví jinou formu rozhodnutí. V ustanovení § 167 odst. 1 pak nalezneme demonstrativní výčet okruhu záležitostí rozhodovaných usnesením. V tomto výčtu nalezneme rozhodnutí o nákladech řízení.

¹⁴⁰ Srov. ustanovení § 151 odst. 1 OSŘ.

¹⁴¹ JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 75, § 151.

¹⁴² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 8. 2014, sp. zn. 22 Cdo 2821/2014.

¹⁴³ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 1. 2012, sp. zn. III. ÚS 3000/11.

¹⁴⁴ Srov. ustanovení § 123 an. ZŘS.

Jedním z výroků obsažených v rozsudku, kterým se rozhoduje ve věci samé, je i výrok, kterým soud rozhodne o náhradě nákladů řízení. Soud přitom může rozhodnout pouze o základu náhrady nákladů řízení s tím, že její přesnou výši určí v samostatném usnesení. Je-li o základu náhrady nákladů řízení rozhodnuto ve výroku rozsudku, není již o něm možné rozhodnout samostatným usnesením¹⁴⁵.

V případě absence výroku o nákladech řízení soud na základě ustanovení § 166 OSŘ rozsudek do 15 dnů od jeho doručení o tento chybějící výrok doplní, a to na návrh účastníka, ale i bez návrhu.

Gramatickým výkladem ustanovení § 155 odst. 1 OSŘ a § 167 odst. 1 OSŘ a jejich porovnáním lze dovést zdánlivý rozpor zákona při stanovení formy rozhodnutí o náhradě nákladů řízení. Zákon na jednu stranu dává rozhodnutí o nákladech řízení formu usnesení (ustanovení § 167 odst. 1 OSŘ), zároveň jej však řadí jako jeden z výroků obsažených v rozsudku ve věci samé (ustanovení § 155 odst. 1 OSŘ). Určení formy je přitom stěžejní pro posouzení možnosti užití opravných prostředků proti výroku o nákladech řízení (viz dále).

V odborné literatuře je možné se setkat s názorem, že rozhodnutí o nákladech řízení obsažené v rozsudku ve věci samé má povahu tzv. rozsudečného usnesení.¹⁴⁶

Posouzení povahy rozhodnutí o nákladech řízení se zabýval Nejvyšší soud ČR ve svém rozsudku sp. zn. 21 Cdo 2265/2004 ze dne 17. května 2005. Dle názoru obsaženém v tomto rozsudku „... má z pohledu formy rozhodnutí povahu usnesení, kterou neztrácí ani v případě, jestliže je přiřčeno k rozhodnutí o věci samé, u něhož je stanovena forma rozsudku“. Nejvyšší soud tedy výrok o nákladech řízení posoudil jako usnesení obsažené v rozsudku ve věci samé.

Nutno rovněž zmínit, že uvedený problém nevystává v situacích, kdy je o nákladech řízení rozhodováno samostatným rozhodnutím, tedy usnesením.

Z uvedeného je zřejmé, že ačkoliv výklad příslušných zákonných ustanovení může vést k nejasnostem, judikatura postavila najisto, že rozhodnutí o nákladech řízení má vždy

¹⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2015, sp. zn. 26 Cdo 2475/2013.

¹⁴⁶ LAVICKÝ, Petr, op. cit. sub 63, § 167.

povahu usnesení. Ačkoliv se může tato konstrukce Nejvyššího soudu jevit jako nelogická, domnívám se, že má své opodstatnění, jelikož rozhodnutí o nákladech řízení nelze považovat za součást konečného meritorního rozhodnutí, jelikož se nejedná o nárok, který by vyplýval z práva hmotného, nýbrž z práva procesního.¹⁴⁷

1.5.2. Náhrada nákladů v řízeních o opravném prostředku

Účastníkům vznikají náklady nejen v průběhu řízení prvoinstančního, nýbrž i v řízení o opravných prostředcích.

1.5.2.1. Náhrada nákladů v řízení o odvolání

Prvním a zřejmě i nejvíce uplatňovaným opravným prostředkem v civilním řízení je odvolání. Dle ustanovení § 224 odst. 1 OSŘ se pro odvolací řízení uplatní přiměřeně ustanovení o nákladech prvostupňového řízení.¹⁴⁸ V řízení o odvolání se tedy uplatní především zásada úspěchu ve věci (ustanovení § 142 OSŘ). Předmět řízení pro určení míry úspěchu či neúspěchu účastníka v odvolacím řízení je přitom vymezen již v samotném odvolání, kterým může účastník napadnout konkrétní výrok daného rozhodnutí, případně jen část tohoto výroku.¹⁴⁹ Úspěch je tedy třeba stanovit poměrem toho, čeho se účastník odvoláním domáhal k tomu, co mu bylo rozhodnutím odvolacího soudu přiznáno. Z uvedeného vyplývá, že jestliže odvolací soud rozhodne jinak, než že napadené rozhodnutí zruší či změní, pak nelze mít úkony účastníka v této fázi řízení za účelné. V takovém případě se bude jevit fáze řízení o opravném prostředku jako nadbytečná a náklady vynaložené odvolatelem pak zpravidla nebude možné považovat za nezbytné a účelné. Náhradu nákladů řízení lze tedy v odvolacím řízení přiznat zásadně jen, jestliže účastník řízení úspěšně podal opravný prostředek, případně se úspěšně bránil neúspěšnému

¹⁴⁷ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2008, s. 289.

¹⁴⁸ Srov. ustanovení § 224 odst. 4 OSŘ.

¹⁴⁹ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 4, s. 830.

opravnému prostředku podanému protistranou, v opačném případě mu odvolací soud náhradu nákladů odvolacího řízení nepřizná.¹⁵⁰

Jestliže odvolatel vezme během odvolacího řízení odvolání zpět, je třeba postupovat dle zásady zavinění (ustanovení § 146 odst. 2 OSŘ), přičemž je třeba vycházet z toho, že odvolatel procesně zavinil vznik nákladů odvolacího řízení, jestliže ke zpětvzetí odvolání nevedlo chování druhé strany. Obdobně je pak třeba postupovat v případě zpětvzetí žaloby během odvolacího řízení.¹⁵¹

Rozhoduje-li odvolací soud ve věci samé a rozhodnutí prvostupňové rozhodnutí potvrdí, případně toto rozhodnutí pro nedostatek podmínek řízení zruší a řízení zastaví, rozhodne z moci úřední rovněž o nákladech řízení odvolacího i prvostupňového řízení.¹⁵² Odvolací soud o nákladech řízení rozhodne i v případech, kdy odvolání pro jeho vady odmítne. Jestliže však soud napadené rozhodnutí zruší a věc vrátí zpět soudu prvostupňovému, rozhodne o nákladech řízení včetně nákladů řízení odvolacího prvostupňový soud v novém rozhodnutí.¹⁵³ V případě odvolání do procesního usnesení, kterým se řízení nekončí, je rozhodnutí obsaženo do výroku o nákladech řízení ve věci samé a odvolací soud tedy o nákladech řízení nerozhoduje.

1.5.2.2. Náhrada nákladů řízení o dovolání

Náhrada nákladů dovolacího řízení vychází z úpravy obsažené v ustanovení § 243c odst. 3 OSŘ, který odkazuje na ustanovení § 224 OSŘ upravující rozhodování o nákladech řízení odvolacího. O nákladech dovolacího řízení se proto přiměřeně užití ustanovení pro náhradu nákladů prvoinstančního řízení.

¹⁵⁰ FETTER, Richard W. *Náhrada nákladů řízení při víceinstančním řízení z důvodu na straně soudů a nákladů vzniklých v procesní fázi řízení*. Epravo.cz [online]. 2017 [cit. 2020-06-27]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nahrada-nakladu-rizeni-pri-viceinstancnim-rizeni-z-duvodu-na-strane-soudu-a-nakladu-vzniklych-v-procesni-fazi-rizeni-105963.html>

¹⁵¹ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 186.

¹⁵² Srov. ustanovení § 124 odst. 2 OSŘ.

¹⁵³ Srov. ustanovení § 124 odst. 3 OSŘ.

V případě, že dovolací soud napadené rozhodnutí změní, musí rozhodnout i o nákladech řízení v nižších stupních. Pokud však napadené rozhodnutí odmítne, zamítne či dovolací řízení zastaví, rozhoduje pouze o nákladech dovolacího řízení. Dojde-li v dovolacím řízení ke zrušení napadeného rozhodnutí, týká se takové rozhodnutí i akcesorických výroků o náhradě nákladů řízení a za takové situace o nákladech řízení rozhodne v novém rozhodnutí nižší soud, a to včetně nákladů dovolacího řízení.¹⁵⁴

1.5.2.3. Náhrada nákladů řízení a žaloba na obnovu řízení a pro zmatečnost

Žaloba na obnovu řízení je spolu se žalobou pro zmatečnost dalším mimořádným prostředkem, kterým účastník řízení může zvrátit pravomocné rozhodnutí. Žalobou na obnovu řízení je možno napravit vady skutkové, zatímco žalobou pro zmatečnost lze zhojit vady procesní.

Rozhodnutí o nákladech řízení zde závisí na tom, jak o těchto mimořádných opravných prostředcích soud rozhodne. Jestliže žalobu zamítne, postupuje dle ustanovení o nákladech prvoinstančního řízení (ustanovení § 137 an. OSŘ). Je-li soudem rozhodnutí pro zmatečnost zrušeno, rozhodne o nákladech řízení o žalobě soud v novém rozhodnutí spolu s rozhodnutím o nákladech původního řízení. V případě, že soud napadené rozhodnutí zruší a řízení zastaví, rozhodne zároveň o nákladech řízení původního i o nákladech řízení o žalobě pro zmatečnost.¹⁵⁵

V případě, že je povolena na základě žaloby obnova řízení, závisí rozhodnutí o nákladech řízení na novém rozhodnutí. Jestliže soud návrh na změnu původního rozhodnutí zamítne, rozhodne o nákladech řízení o žalobě na obnovu řízení i o nákladech obnoveného řízení. Výrok původního rozhodnutí o nákladech řízení zůstává na základě ustanovení § 235h odst. 1 OSŘ platným. Pokud soud v obnoveném řízení původní rozhodnutí změní, rozhodne jak o nákladech řízení o obnově, tak o nákladech řízení původního i obnoveného. Úspěch účastníka v takovém případě nezávisí pouze na (dílčím) úspěchu v řízení o žalobě na obnovu řízení, nýbrž na celkovém výsledku řízení. Tedy

¹⁵⁴ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 189.

¹⁵⁵ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 189.

přestože je navrhovatel v řízení o žalobě na obnovu řízení úspěšný, může být v konečném důsledku o nákladech řízení rozhodnuto na základě zásady úspěchu v jeho neprospěch.¹⁵⁶

1.5.3. Odůvodnění rozhodnutí o náhradě nákladů řízení

S ohledem na ustálený názor judikatury, že rozhodnutí o náhradě nákladů řízení má povahu usnesení, musí být obsahem tohoto usnesení v souladu s ustanovením § 169 odst. 1 OSŘ i odůvodnění. Dle ustanovení § 169 odst. 2 platí, že odůvodnění není třeba v případech, kdy usnesením není rozhodováno ve věci samé, jestliže to připouští povaha tohoto rozhodnutí a za splnění podmínky, že je ze spisu patrné, na základě jakých skutečností bylo rozhodnutí vydáno. V takovém případě postačí uvedení příslušných zákonných ustanovení, která byla při rozhodování použita, do výroku usnesení. Domnívám se, že výše uvedené však nelze vztáhnout na usnesení o náhradě nákladů řízení, a to ačkoliv není obecně samo o sobě považováno za usnesení ve věci samé. Opačným postupem by se stalo toto rozhodnutí nepřezkoumatelným.

Odůvodněním rozhodnutí o náhradě nákladů řízení se opakovaně zabýval i Ústavní soud. Významný je v tomto směru náleží Ústavního soudu ze dne 15. 2. 2005, sp. zn. IV. ÚS 454/04, kterým bylo vyhověno ústavní stížnosti, kterou se stěžovatel domáhal zrušení výroku, jímž odvolací soud rozhodl o nákladech řízení. V odůvodnění tohoto nálezu Ústavní soud s odkazem na čl. 36 odst. 1 Listiny dovodil, že „... výrok o nákladech musí být celkově souladný s průběhem řízení a úvaha vedoucí k jejich uložení musí být, byť stručně, odůvodněna“. Z důvodu absence odůvodnění rozhodnutí o nákladech řízení proto Ústavní soud shledal napadenou část rozsudku odvolacího soudu, co do části týkající se nákladů řízení, jako nepřezkoumatelnou.

Za stěžejní rovněž považuji zmínit náleží Ústavního soudu ze dne 31. 3. 2005, sp. zn. II. ÚS 557/04, dle kterého je třeba na rozhodnutí o nákladech řízení nahlížet jako na integrální součást soudního řízení, která je sama o sobě schopna zasáhnout do práva účastníka na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod vydané Radou Evropy, ve znění pozdějších protokolů. Z toho důvodu

¹⁵⁶ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 189.

je proto při rozhodování o náhradě nákladů řízení přihlížet ke všem okolnostem, které mohou mít vliv na rozhodování o povinnosti náklady řízení nahradit.

Z uvedeného je zřejmé, že rozhodnutí soudu o nákladech řízení je třeba vždy náležitě odůvodnit. Náklady řízení totiž mohou často dosahovat vysokých částek, mnohdy dosahujících či přesahujících samotný předmět sporu, a rozhodnutí o nich může mít citelný dopad do majetkové sféry účastníka řízení.

1.6. Opravné prostředky proti rozhodnutí o náhradě nákladů řízení

Jestliže účastník řízení považuje rozhodnutí soudu o nákladech řízení za nesprávné, dává mu právní úprava celou řadu institutů (opravných prostředků), kterými se může domáhat změny tohoto rozhodnutí.

Opravné prostředky lze definovat jako instituty procesního práva dávající účastníkovi možnost iniciovat opravné řízení.¹⁵⁷ Obecně lze opravné prostředky rozlišit na řádné a mimořádné. Řádnými opravnými prostředky lze napadnout dosud nepravomocné rozhodnutí, řádným opravným prostředkem je odvolání. Mimořádnými prostředky lze naopak napadat rozhodnutí pravomocné. Mezi mimořádné opravné prostředky řadíme dovolání, žalobu pro zmatečnost či žalobu na obnovu řízení.

1.6.1. Odvolání proti rozhodnutí o náhradě nákladů řízení

Nejčastěji užívaným a nejtypičtějším opravným prostředkem v řízení sporném i nesporném je odvolání.¹⁵⁸ Jedná se o řádný opravný prostředek, lze jím tedy napadnout pouze nepravomocné rozhodnutí. Odvolání je založeno na tzv. principu univerzality odvolání, na základě kterého platí, že odvolání lze zásadně podat proti všem

¹⁵⁷ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ Alena, op. cit. sub 1, s 514.

¹⁵⁸ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ Alena, op. cit. sub 1, s. 518.

prvostupňovým rozhodnutím soudu, jestliže zákon odvolání proti takovému rozhodnutí nevylučuje¹⁵⁹.

Odvolání je obecně přípustné jak proti rozsudku, tak proti usnesení. Výjimky, kdy nelze odvolání proti prvostupňovému rozsudku podat, nalezneme v ustanovení § 202 odst. 2 OSŘ, který stanoví, že odvolání není přípustné proti rozsudku vydaném v řízení, jehož předmětem bylo peněžité plnění nepřevyšující částku 10 000 Kč. Jedná se tedy o řízení o tzv. bagatelních sporech. Při určení výše předmětu sporu se nepřihlíží k příslušenství dané pohledávky, tedy zejména k úrokům z prodlení či nákladům spojeným s uplatněním pohledávky. Rozhodující je přitom výše plnění požadovaná žalobcem v době rozhodování soudem, nikoliv výše plnění, která je rozhodnutím soudu žalobci přiznána. Jestliže se jedná o rozsudek v případě bagatelní peněžité pohledávky, není rovněž přípustné odvolání proti vedlejším výrokům rozsudku, tedy není přípustné ani odvolání co do výroku o nákladech řízení.¹⁶⁰ K tomuto názoru obsaženém v komentářové literatuře se rovněž přiklonil Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. IV. ÚS 498/12-2, když v odůvodnění tohoto nálezu uvedl: „... není-li odvolání přípustné ve věci samé, není přípustné ani proti vedlejším výrokům obsaženým v rozsudku soudu prvního stupně, tedy např. proti výroku o příslušenství, o lhůtě k plnění, o předběžné vykonatelnosti nebo výroku o náhradě nákladů řízení.“

Výše uvedené pak neplatí pro případy, kdy je vydán rozsudek pro zmeškání nebo rozsudek pro uznání. S ohledem na procesní charakter těchto rozsudků je účastníkům dána širší možnost obrany, než v případě rozsudků běžných.¹⁶¹ Odvolací důvody proti takovým rozsudkům jsou na základě ustanovení § 205b OSŘ omezeny pouze na vady uvedené

¹⁵⁹ SVOBODA, Karel a kol. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. V Praze: C. H. Beck, 2014. Academia iuris (C. H. Beck). ISBN 978-80-7400-279-3, s. 395.

¹⁶⁰ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 4, s. 755.

¹⁶¹ Srov. ustanovení § 202 odst. 2 OSŘ.

v ustanovení § 205 odst. 2 písm. a) OSŘ¹⁶² a na případy, kdy existující skutečnosti či důkazy prokazující, že nebyly splněny předpoklady pro vydání takových rozhodnutí.¹⁶³

V ustanovení § 202 odst. 1 OSŘ pak nalezneme taxativní výčet případů, kdy nelze odvolání podat proti usnesení. Příkladem takového usnesení, proti kterému nelze podat odvolání, může být usnesení, kterým se upravuje vedení řízení¹⁶⁴, případně usnesení, kterým byl schválen smír.¹⁶⁵ Usnesení o náhradě nákladů řízení v tomto výčtu schází, z čehož lze vyvodit, že odvolání proti usnesení o náhradě nákladů řízení je přípustné, a to jak v případě odvolání proti výroku obsaženého v rozhodnutí ve věci samé, kterým se řízení končí, tak v případě samostatného usnesení o náhradě nákladů řízení v případě separace náhrady nákladů řízení.

Srovnáme-li ustanovení upravující nepřípustnost odvolání proti rozsudku s ustanoveními upravujícími nepřípustnost odvolání proti usnesení, je dle mého názoru překvapivé, že zákonodárce v případě usnesení, kterým je v případě bagatelních pohledávek rozhodováno ve věci samé nepostupoval obdobně jako v případě rozsudku, tedy že možnost odvolání proti takovému usnesení nevyloučil. Dle výše popsané zákonné úpravy dochází k paradoxu, že například proti usnesení o zastavení řízení lze podat odvolání, ačkoliv je předmětem řízení peněžité plnění dosahující bagatelní výše, zatímco v případě rozsudku takové odvolání podat nelze. Obecně vyloučení odvolání proti rozhodnutí v bagatelních věcech považuji za nešťastné, když zejména v těchto řízeních mohou náklady řízení podstatným způsobem převyšovat žalovanou (bagatelní) částku. Domnívám se, že právě v takových případech by měl mít účastník možnost bránit se proti nákladovému výroku a domáhat se přezkumu prvostupňového rozhodnutí odvolacím soudem. Nepodařilo se mi bohužel dohledat důvody, pro které se zákonodárce uchýlil v případě bagatelních sporů k odchylné úpravě přípustnosti odvolání proti rozsudku od úpravy usnesení ve věci samé.

¹⁶² Jedná se o situace, kdy nebyly splněny podmínky řízení, rozhodoval věcně nepřislušný soud prvního stupně, rozhodnutí soudu prvního stupně vydal vyloučený soudce (přisedící) nebo soud prvního stupně byl nesprávně obsazen, ledaže místo samosoudce rozhodoval senát.

¹⁶³ Srov. ustanovení § 205b OSŘ.

¹⁶⁴ Srov. ustanovení § 202 odst. 1 písm. a) OSŘ.

¹⁶⁵ Srov. ustanovení § 202 odst. 1 písm. f) OSŘ.

V případě platebního rozkazu je pak opravným prostředkem odpor¹⁶⁶, jehož podání má za následek zrušení platebního rozkazu a nařízení jednání. Podáním odporu je tedy zrušen nejen hlavní výrok obsažený v platebním rozkazu, nýbrž i výroky vedlejší, včetně výroku o náhradě nákladů řízení. Je-li však účastníkem napadán pouze výrok o nákladech řízení, je možné se proti takovému výroku bránit odvoláním. K odvolání proti výroku o nákladech řízení obsaženém v platebním rozkazu je přitom na rozdíl od odporu aktivně legitimován nejen žalovaný, nýbrž i žalobce.¹⁶⁷

1.6.2. Dovolání proti rozhodnutí o náhradě nákladů řízení

Dalším z prostředků, kterým lze napadnout rozhodnutí o náhradě nákladů řízení je dovolání. Jedná se o mimořádný prostředek, lze jej tedy podat pouze proti pravomocnému rozhodnutí odvolacího soudu.

Dovolání není přípustné proti rozhodnutím, která jsou taxativně vymezena v ustanovení § 238 odst. 1 OSŘ. Obecně je pak přípustnost dovolání upravena v ustanovení § 237 – § 238a OSŘ. O přípustnosti dovolání rozhoduje výlučně dovolací soud¹⁶⁸. Zároveň zde musí existovat dovolací důvod uvedený v ustanovení § 241a OSŘ, tedy napadené rozhodnutí musí spočívat na nesprávném právním posouzení.

Novelou OSŘ provedenou zákonem č. 404/2012 Sb. bylo umožněno podat dovolání i proti výroku o nákladovém výroku. Limitem pro přípustnost dovolání proti rozhodnutí o nákladech řízení byla výše předmětu řízení obecně stanovená pro přípustnost dovolání.

Následnou novelou provedenou zákonem č. 296/2017 Sb. však došlo k rozšíření okruhu záležitostí taxativně vymezených v ustanovení § 238 odst. 1 OSŘ, u kterých není dovolání přípustné. Jednou z těchto záležitostí je od této novely právě i rozhodnutí

¹⁶⁶ Resp. v případě elektronického platebního rozkazu podle § 174a OSŘ je opravným prostředkem odpor proti elektronickému platebnímu rozkazu.

¹⁶⁷ DRÁPAL, Ljubomír. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009. Velké komentáře. ISBN 9788074001079., s. 779.

¹⁶⁸ Srov. ustanovení § 239 OSŘ.

o náhradě nákladů řízení.¹⁶⁹ Z důvodové zprávy k zákonu č. 296/2017 vyplývá, že zákonodárce k omezení přistoupil v reakci na narůstající počet tzv. „palmárových“ sporů a z toho pramenícího vytížení dovolacího soudu a jeho narůstajících nákladů. V důvodové zprávě je na úpravu nákladů řízení pohlíženo jako na agendu, která není právně složitá a nevyžaduje sjednocování judikatury dovolacím soudem.¹⁷⁰

I s ohledem na dále uvedený postoj Ústavního soudu k posuzování ústavních stížností proti rozhodnutím o náhradě nákladů řízení se domnívám, že úplné vyloučení možnosti bránit se proti takovým rozhodnutím není správné. I s ohledem na problematiku popsanou napříč touto diplomovou prací se neztotožňuji s názorem vysloveným ve zmíněné důvodové zprávě k zákonu č. 2017 Sb., tedy s tím, že by téma náhrady nákladů řízení bylo natolik jasné, že by nevyžadovalo sjednocující výklad odvolacího soudu.

1.6.3. Ústavní stížnost proti rozhodnutí o náhradě nákladů civilního řízení

Ve věci nákladů civilního řízení a jejich náhrady může Ústavní soud zasahovat zejména pomocí tří institutů:

- a) zrušením zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy;
- b) rozhodnutím o zrušení jiných právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem nebo zákonem podle čl. 87 odst. 1 písm. b) Ústavy¹⁷¹;
- c) rozhodnutím o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy.

¹⁶⁹ Srov. ustanovení § 238 odst. 1 písm. h) OSŘ.

¹⁷⁰ Důvodová zpráva In: VLÁDA. *Vládní návrh zákona kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony*. Praha: Poslanecká sněmovna, 2017. Sněmovní tisk 987/0, 7. volební období. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=987&CT1=0#prilohy>

¹⁷¹ Zde si dovoluji připomenout nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12, kterým byla zrušena tzv. přísudková vyhláška.

V této části diplomové práce se budu dále zabývat problematikou ústavní stížnosti směřující proti rozhodnutí o náhradě nákladů řízení.

Ústavnímu soudu coby soudnímu orgánu ústavnosti¹⁷² náleží v souladu s čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhodovat o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod. Ústavní stížnost je tedy institutem stojícím mimo soustavu opravných prostředků, jelikož Ústavní soud stojí vně soustavu obecných soudů, z toho důvodu jej nelze považovat za jakousi další soudní instanci. Do rozhodování obecných soudů přitom Ústavní soud ingeruje pouze ve výjimečných případech, ke kterým může dojít samotným rozhodnutím nebo procesem a které lze obecně vymezit jako excesivní vybočení z principu nezávislosti obecných soudů vykazující až prvky svévole, následkem kterých dojde k porušení některého základního práva nebo svobody chráněné ústavním pořádkem ČR.¹⁷³ Ústavní stížnost proto nelze považovat ani za řádný ani za mimořádný opravný prostředek. Spolu s ústavní stížností může být podán rovněž návrh na zrušení zákona, jiného právního předpisu či jejich jednotlivých ustanovení, z nichž vyplývá skutečnost, která je předmětem takové ústavní stížnosti¹⁷⁴.

Listina v čl. 36 stanoví principy spravedlivého procesu, které je třeba uplatňovat i v případě občanského soudního řízení. Jedním z práv zahrnovaných do principů spravedlivého procesu je i právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud se ve svých nálezech opakovaně vyslovil, že i rozhodnutí o nákladech řízení může zasáhnout právě do tohoto základního práva účastníka řízení¹⁷⁵ spolu se zásahem dalších práv a svobod obsažených v páté hlavě Listiny.

¹⁷² Srov. Čl. 83 Ústavy.

¹⁷³ GAJDOŠOVÁ, Zuzana. *Jak nesprávné musí být soudní rozhodnutí a nakolik nespravedlivé musí být řízení před obecným soudem, aby si zasloužily pozornost Ústavního soudu?* Epravo.cz [online]. 24.03.2016 [cit. 2020-07-02]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/jak-nespravne-musi-byt-soudni-rozhodnuti-a-nakolik-nespravedlive-musi-byt-rizeni-pred-obecnym-soudem-aby-si-zaslouzily-pozornost-ustavniho-soudu-100913.html>

¹⁷⁴ Srov. ustanovení § 74 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁵ Viz například náleží Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2009, sp. zn. I II. ÚS 3161/08.

Ústavní soud dlouhodobě zastává postoj, na základě kterého v řízení o ústavní stížnosti přistupuje k posuzování otázek náhrady nákladů řízení velmi zdrženlivě a ke zrušení napadených nákladových výroků přistupuje pouze výjimečně.

Zde si dovoluji uvést zejména náleží Ústavního soudu ze dne 3. 5. 2006, sp. zn. I. ÚS 351/05, kterým rozhodoval ve věci ústavní stížnosti, kterou se domáhal zrušení výroku o náhradě nákladů řízení obsaženého v rozsudku odvolacího soudu. V odůvodnění tohoto náleží Ústavní soud uvedl: „*Ústavní soud proto při posuzování problematiky nákladů řízení, tj. problematiky ve vztahu k předmětu řízení před obecnými soudy jednoznačně podružné, postupuje nanejvýš zdrženlivě a ke zrušení napadeného výroku o nákladech řízení se uchyluje pouze výjimečně, například když zjistí, že došlo k porušení práva na spravedlivý proces extrémním způsobem nebo že bylo zasaženo i jiné základní právo.*“ Z výše uvedených důvodů byla ústavní stížnost zamítnuta, jelikož napadené usnesení vrchního soudu se Ústavnímu soudu nejevilo ani jako svévolné, extrémně se odchylojící od skutkových zjištění nebo popírající ústavní principy. V odůvodnění náleží bylo rovněž zdůrazněno, že Ústavnímu soudu nepřísluší přezkoumávat aplikaci podústavního práva, nýbrž pouze zásah „... *do garantovaných práv a není pravidelnou odvolací instancí pro rozhodnutí obecných soudů, nota bene pro rozhodnutí o vedlejších otázkách typu náklady řízení.*“¹⁷⁶

Na výše uvedeném stanovisku Ústavní soud setrval v celé řadě dalších náleží.¹⁷⁷

Z uvedeného vyplývá, že aby mohla být ústavní stížnost proti výroku o náhradě nákladů řízení úspěšná, musí se jednat o natolik výrazný zásah do práva účastníka řízení na spravedlivý proces, aby se Ústavní soud věcí zabýval.¹⁷⁸

Domnívám se, že výše uvedené závěry na jednu stranu zabraňují přehlčení Ústavního soudu coby orgánu ochrany ústavnosti, na druhou stranu se domnívám, že by bylo vhodné vymezit, jaké situace či pochybení obecných soudů při rozhodování o náhradě nákladů

¹⁷⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 5. 2006, sp. zn. I. ÚS 351/05.

¹⁷⁷ Viz např. nález Ústavního soudu ze dne 29. 11. 2006, sp. zn. II. ÚS 549/06, usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2011, sp. zn. IV. ÚS 3259/11, nález Ústavního soudu ze dne 21. 3. 2006, sp. zn. II. ÚS 259/05.

¹⁷⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 16. 2. 2006, sp. zn. III. ÚS 607/04.

řízení lze považovat za natolik intenzivní, aby se jimi zabýval. V opačném případě bude dle mého názoru docházet k situacím, kdy se budou účastníci civilního řízení na Ústavní soud i nadále obracet nejen ve výjimečných situacích a Ústavní soud bude takové ústavní stížnosti zamítat, tedy bude se jimi i nadále, ač v omezené míře, zabývat. Naopak je také možné, že uvedená doktrína Ústavního soudu může odradit potencionální stěžovatele od podání ústavní stížnosti, ačkoliv by v jejich případě mohlo rozhodnutí Ústavního soudu napomoci ke sjednocení rozhodovací praxe obecných soudů.

2. Náhrada nákladů exekučního řízení

Na úvod této kapitoly si dovolím stručně charakterizovat obecně vykonávací řízení a odlišit jej od řízení nalézacího.

2.1. Obecné vymezení vykonávacího řízení

Zatímco v řízení nalézacím soud nalézá právo, tedy rozhoduje o povinnostech účastníků řízení v dané konkrétní věci, řízení vykonávací nastupuje v případech, kdy účastník, kterému byla taková povinnost uložena, ji dobrovolně nesplní. Výkon rozhodnutí přitom znamená, že se k uspokojení nároku, plynoucího ze zákonem vymezeného titulu, využije donucení státu, a to bez vůle či dokonce proti vůli povinného. Řízení vykonávací tedy nemusí nutně následovat řízení nalézacímu a tato řízení jsou na sobě nezávislá. Jelikož je řízení vykonávací řízením zahajovaným na návrh, je třeba k jeho zahájení aktivní jednání oprávněného představované podáním návrhu na zahájení vykonávacího řízení. Tedy skutečnost, že povinný je v prodlení s plněním uložené povinnosti, sama o sobě nepostačuje k zahájení vykonávacího řízení.¹⁷⁹

Aby mohlo být vykonávací řízení zahájeno, musí zde existovat tzv. věcné předpoklady exekuce. Tímto předpokladem je zejména existence vykonatelného exekučního titulu. Ten lze obecně definovat jako „... *zákonem určenou listinu, která má zákonem požadované vlastnosti k tomu, aby byla podkladem pro exekuční vynucení splnění povinnosti v ní uložené*“¹⁸⁰. Takovým exekučním titulem nemusí být pouze vykonatelná rozhodnutí civilních soudů, nýbrž i jiné listiny uvedené v ustanovení § 274 odst. 1 OSŘ, jako jsou například notářské zápisy se svolením k vykonatelnosti či rozhodčí nálezy. Z uvedeného vyplývá, že vykonávacímu řízení nemusí vždy předcházet řízení nalézací.

¹⁷⁹ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. Praha: Leges, 2015. Student (Leges), s. 15–16. ISBN 9788075020772.

¹⁸⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta a Ingrid KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ. *Civilní proces*. V Praze: C. H. Beck, 2015. Academia iuris (C. H. Beck). s. 26–27. ISBN 9788074006005.

Vykonávací řízení je pak možné vést buď soudním výkonem rozhodnutí podle hlavy šesté OSŘ, nebo v exekučním řízení podle exekučního řádu. V prvním případě vede výkon rozhodnutí příslušný soud, v případě druhém je pak pravomoc vynucovat plnění přiznané exekučními tituly svěřena soudním exekutorům, kterými jsou fyzické osoby, které stát pověřil výkonem této funkce. Obě tyto varianty jsou si rovnocenné a na obě je rovněž třeba vztáhnout principy spravedlivého procesu.¹⁸¹ Podle ustanovení § 52 odst. 1 exekučního řádu platí, že jestliže exekuční řád nestanoví jinak, užijí se v exekučním řízení subsidiárně ustanovení OSŘ, tedy zejména ustanovení části šesté OSŘ.

S ohledem na téma diplomové práce se zde zaměřím především na specifika nákladů exekučního řízení.

2.2. Náklady exekučního řízení

Na základě ustanovení § 87 exekučního řádu lze pak náklady vzniklé během exekučního řízení dělit na náklady exekuce a náklady oprávněného.

2.2.1. Náklady exekuce

Mezi náklady exekuce na základě ustanovení § 87 odst. 1 exekučního řádu náleží zejména odměna exekutora a náhrada jeho účelně vynaložených hotových výdajů, náhrada za ztrátu času při exekuci a náhrada za doručení písemnosti. Je-li exekutor plátcem daně z přidané hodnoty, je nákladem exekuce rovněž daň dle příslušné sazby. Výši náhrady účelně vynaložených cestovních výdajů spolu s výší náhrady za ztrátu času pak stanoví zvláštní předpis, kterým je vyhláška č. 330/2001 Sb., Ministerstva spravedlnosti o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem (exekutorský tarif). Přesáhnou-li účelně vynaložené cestovní výdaje a náhrada za ztrátu času takto

¹⁸¹ ŠÍNOVÁ, Renáta a Ingrid KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, op. cit. sub 180, s. 5.

stanovenou částku, jde zbývající část těchto nákladů k tíži povinného, o čemž musí být exekutorem poučen ve vyrozumění o zahájení exekuce.¹⁸²

Mimo výše výslovně uvedené náklady je pak třeba mezi náklady exekuce řadit i náklady státu spojené s daným exekučním řízením. Takové náklady přitom mohou vzniknout ještě před pověřením exekutora vedením exekuce jako příklad takových nákladů pak Svoboda a kol.¹⁸³ uvádějí náklady na tlumočné při vymáhání pohledávky přiznané oprávněnému cizozemským exekučním titulem. Během exekučního řízení pak státu mohou vzniknout například náklady na svědečné či tlumočné.

2.2.1.1. Odměna exekutora

Odměna exekutora je stanovena exekučním tarifem a její úprava se liší v případech, kdy je vymáháno peněžité a jiné než peněžité plnění.

V případě vymáhání povinnosti zaplacení peněžité pohledávky se jedná o procentuální část vymoženého plnění bez započtení nákladů exekuce a nákladů oprávněného.¹⁸⁴ Jednotlivé procentuální sazby odstupňované dle výše vymoženého plnění nalezneme v ustanovení § 6 exekutorského tarifu. Dle ustanovení § 6 odst. 3 je pak minimální výše odměny exekutora stanovena na 2000 Kč.

Za vymožené plnění je pak třeba považovat podle poslední věty ustanovení § 46 odst. 4 exekučního řádu plnění získané provedením exekuce některým ze způsobů uvedených v ustanovení § 59 odst. 1 exekučního řádu¹⁸⁵, dále částku zaplacenou povinným v lhůtě dle výzvy podle ustanovení § 46 odst. 6 exekučního řádu nebo peněžité plnění uhrazené povinným na vymáhanou povinnost později do doby provedení exekuce.¹⁸⁶

¹⁸² KASÍKOVÁ, Martina a kol. *Exekuční řád*. 4. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 585. Dostupné na Beck online.

¹⁸³ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 227.

¹⁸⁴ Srov. ustanovení § 5 odst. 1 exekutorského tarifu.

¹⁸⁵ Takovým způsobem je provedení exekuce srážkami ze mzdy a jiných příjmů, přikázáním pohledávky, prodejem movitých věcí a nemovitých věcí, postižením závodu, správou nemovité věci a pozastavením řidičského oprávnění.

¹⁸⁶ KASÍKOVÁ, Martina a kol., op. cit. sub 182, s. 331.

V případě vymáhání opakujícího se peněžitého plnění je pak základem pro určení výše odměny exekutora součet takovýchto plnění. Má-li být plnění poskytováno po dobu neurčitou, na dobu života nebo po dobu delší pěti let, je za základ považován pětinašobek hodnoty ročního plnění.¹⁸⁷

Podle ustanovení § 46 odst. 6 exekutorského řádu je pak exekutor povinen povinnému spolu s vyrozuměním o zahájení exekuce zaslat výzvu ke splnění vymáhané povinnosti. Vyrozumění o zahájení je přitom třeba povinnému zaslat nejpozději s prvním exekučním příkazem. Součástí této výzvy musí být vyčíslení vymáhaného nároku a zálohy na snížené náklady exekuce a náklady oprávněného.¹⁸⁸ Zaplatí-li povinný ve lhůtě 30 dnů od doručení této výzvy, náleží exekutorovi 50 % hodnoty odměny¹⁸⁹ stanovené na základě exekutorského tarifu.¹⁹⁰ Na základě nálezu Ústavního soudu ze dne 17. 8. 2010, sp. zn. II. ÚS 808/10 platí, že jestliže povinný splní vymáhaný dluh dříve, než mu je doručeno usnesení o nařízení exekuce, nenáleží exekutorovi odměna nákladů řízení, a to ani v minimální výši. V odůvodnění zmiňovaného Ústavní soud k nálezu uvedl, že opačným postupem by došlo k porušení principu proporcionality, ze kterého vyplývá, že vedením řízení nesmí být jeho účastníkovi způsobena větší než zcela nezbytná újma, a k z toho plynoucímu zásahu práva povinného na spravedlivý proces.¹⁹¹

Je-li exekutorem vymáhána jiná povinnost, než zaplacení peněžité částky, je jeho odměna závislá na způsobu jejího provedení. Exekuci na vymožení jiného než peněžitého plnění lze provést vyklizením, odebráním věci, rozdělením společné věci a provedením prací a výkonů.¹⁹²

V případě provedení exekuce vyklizením je odměna exekutora stanovena pevnou částkou 10 000 Kč za každou takto vyklizenou nemovitost, stavbu, byt či místnost. Při určení počtu nemovitostí je pak třeba vycházet ze skutečného počtu nemovitostí, na

¹⁸⁷ Srov. ustanovení § 5 odst. 4 exekutorského tarifu.

¹⁸⁸ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 229.

¹⁸⁹ Srov. ustanovení § 11 odst. 1 písm. a) exekutorského tarifu.

¹⁹⁰ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ, op. cit. sub 179, s. 70.

¹⁹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 8. 2010, sp. zn. II. ÚS 808/10.

¹⁹² Srov. ustanovení § 59 odst. 2 exekučního řádu.

kterých byla exekuce vyklizením provedena. Až do změny exekutorského tarifu provedené vyhláškou č. 291/2006 Sb. byla přitom pro rozhodování o počtu nemovitostí stěžejní jejich specifikace v exekučním titulu. Pokud je v exekučním titulu uvedeno samostatně více místností, náleží exekutorovi odměna za každou takto vyklizenou místnost mimo prostor tvořící příslušenství ve smyslu ustanovení § 510 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Takovými prostory mohou být například sociální zařízení náležející ke kancelářským prostorům či kuchyňka.¹⁹³

Je-li předmětem exekuce vyklizení bytu, náleží exekutorovi odměna za vyklizení celého bytu ve smyslu ustanovení § 2236¹⁹⁴ zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, nezávisle na počtu jednotlivých místností, ze kterých se byt skládá. Stejně pravidlo se pak uplatní při vyklizení stavby jako celku.¹⁹⁵

Pro případy exekuce odebráním věci, náleží exekutorovi za její provedení odměna stanovená podle ustanovení § 8 exekutorského tarifu ve výši 15% hodnoty každé jednotlivé odebrané věci nebo souborů věcí, nejméně však ve výši 2 000 Kč. Za soubor věcí je přitom nutno považovat v souladu s ustanovením § 501 občanského zákoníku „*Soubor jednotlivých věcí náležejících téže osobě, považovaný za jeden předmět a jako takový nesoucí společné označení, pokládá se za celek a tvoří hromadnou věc.*“ Pro určení výše odměny je přitom rozhodující hodnota takové věci v době jejího odebrání. Hodnotu věci je přitom možné určit zpravidla z exekučního titulu. Exekutorský tarif neobsahuje ustanovení obdobné ustanovení § 9 odst. 1 advokátního tarifu, které stanoví paušální částky, jestliže lze hodnotu předmětu sporu stanovit pouze s nepoměrnými obtížemi. Není-li proto v exekučním titulu hodnota odebírané věci stanovena, případně došlo-li od jeho vydání ke změně její hodnoty, lze hodnotu pro účely stanovení výše odměny exekutora určit i jinými důkazními prostředky včetně znaleckého posudku.¹⁹⁶

¹⁹³ KASÍKOVÁ, Martina a kol. , op. cit. sub 182, s. 937.

¹⁹⁴ Zde je byt definován coby „*místnost nebo soubor místností, které jsou částí domu, tvoří obytný prostor a jsou určeny a užívány k účelu bydlení*“.

¹⁹⁵ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 234.

¹⁹⁶ KASÍKOVÁ, Martina a kol. , op. cit. sub 182, s. 941.

Je-li exekuce prováděna rozdělením společné věci, pak se odměna exekutora v případě, že má být taková věc prodána a výtěžek z prodeje rozdělen, určí na základě pravidel pro stanovení odměny exekutora v případě exekuce vymáhající peněžité plnění podle ustanovení § 6 exekutorského tarifu¹⁹⁷. Má-li být společná věc rozdělena jinak než jejím zpeněžením, náleží exekutorovi odměna představovaná paušální částkou 6 000 Kč za každou takto rozdělovanou věc¹⁹⁸.

Paušální částka 6 000 Kč pak exekutorovi náleží coby odměna i za každý vykonaný exekuční titul ukládající provedení prací či výkonů.¹⁹⁹ Spočívá-li takové plnění v nezastupitelném jednání povinného či v povinnosti něco strpět či se něčeho zdržet, je exekuce prováděna prostřednictvím pokut.

Je-li v případě vymáhání jiné povinnosti než zaplacení peněžité částky taková povinnost splněna ve lhůtě uvedené ve výzvě exekutora podle ustanovení § 46 odst. 6 exekučního řádu, dochází ke snížení odměny exekutora na 30 % její původní hodnoty.²⁰⁰

Mimo odměnu pak exekutorovi náleží rovněž náhrada hotových výdajů, která dle ustanovení § 13 odst. 1 exekutorského tarifu činí částku 3 500 Kč. V této částce jsou obsaženy zejména náklady exekutora na soudní a jiné poplatky a náklady spojené s doručováním písemností či náklady na jinou komunikaci. Dojde-li k překročení této částky, náleží exekutorovi plná náhrada prokázaných hotových výdajů. V případě, že skutečné náklady tuto částku nepřesáhnou, není exekutor povinen skutečnou výši nákladů nikterak prokazovat ani evidovat. Jestliže je na výzvu podle ustanovení § 46 odst. 6 exekučního řádu vymáhané plnění ve stanovené lhůtě povinným splněno, náleží exekutorovi na základě ustanovení § 13 odst. 3 exekutorského tarifu náhrada hotových výdajů ve snížené výši 1 750 Kč. To neplatí v případech, kdy exekutor prokáže, že skutečně vynaložené náklady dosáhly částky vyšší.²⁰¹

¹⁹⁷ Srov. ustanovení § 9 odst. 1 exekutorského tarifu.

¹⁹⁸ Srov. ustanovení § 9 odst. 2 exekutorského tarifu.

¹⁹⁹ Srov. ustanovení § 10 exekutorského tarifu.

²⁰⁰ Srov. ustanovení § 11 odst. 1 písm. b) exekutorského tarifu.

²⁰¹ KASÍKOVÁ, Martina a kol., op. cit. sub 182, s. 955.

2.2.2. Náklady oprávněného v exekučním řízení

Vedle nákladů exekuce patří na základě ustanovení § 87 odst. 2 exekučního řádu mezi náklady exekučního řízení rovněž náklady, které oprávněný účelně vynaložil k vymáhání svého nároku. S ohledem na to, že bližší definici těchto nákladů exekuční řád nenabízí, je třeba postupovat podle ustanovení § 52 odst. 1 exekučního řádu, který stanoví, že se v případech absence zvláštní úpravy přiměřeně užití příslušná ustanovení OSŘ. V tomto případě je příslušným ustanovením § 137 OSŘ obecně upravující náklady účastníků řízení. Takovými výdaji jsou tedy zejména hotové výdaje oprávněného či jeho zástupce, jejich ušlý výdělek, náklady důkazů exekučního řízení, a především odměna za zastupování advokátem v řízení.²⁰²

2.2.2.1. Odměna za právní zastoupení oprávněného v exekučním řízení

Je-li v exekučním řízení oprávněný právně zastoupen advokátem, náleží advokátovi mimosmluvní odměna vypočtená na základě pravidel obsažených v ustanoveních § 7 až § 9 advokátního tarifu. V případě výkonu rozhodnutí pak za úkon spočívající v první poradě s klientem včetně převzetí a přípravy zastoupení, za sepsání návrhu na zahájení řízení, vyjádření k návrhu, zastupování při jednání či sepsání odvolání proti rozhodnutí náleží odměna ve výši jedné poloviny.²⁰³ Sporné pak může být to, zda se jedná o výčet taxativní nebo zda je třeba analogicky snížení mimosmluvní odměny na jednu polovinu vztáhnout i v případě jiných výslovně neuvedených úkonů. V odborné literatuře je přitom možno setkat se s oběma názory. Tak například podle Svejkovského a kol.²⁰⁴ jsou výčty uvedené v ustanovení § 11 taxativní a není je možno rozšiřovat aplikací § 11 odst. 3 advokátního tarifu. S opačným názorem, tedy že výčty uvedené v ustanovení § 11

²⁰² KASÍKOVÁ, Martina a kol., op. cit. sub 182, s. 587.

²⁰³ Srov. ustanovení § 11 odst. 2 písm. e) advokátního tarifu.

²⁰⁴ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. *Zákon o advokacii*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 558.

advokátního tarifu je třeba posuzovat jako výčty demonstrativní, je pak možno se setkat v Soudcovském komentáři od Jirsy a kol²⁰⁵.

Osobně se domnívám, že výčet úkonů obsažený v ustanovení § 11 odst. 2 písm. e) advokátního tarifu je třeba považovat za demonstrativní, v opačném případě by totiž docházelo k paradoxním situacím, kdy úkony, které jsou svou povahou blíže úkonům administrativním a nevyžadují přílišnou odbornost²⁰⁶, by byly honorovány podstatně vyšší částkou než úkony z mého pohledu složitější, jako je například soupis návrhu na zahájení exekučního řízení.

Jestliže je vymáhání peněžitého plnění, u kterého tarifní hodnota nepřevyšuje částku 50 000 Kč, je v takových případech odměna advokáta za první poradu s klientem včetně převzetí a přípravy zastoupení a za sepsání návrhu na zahájení řízení představována 100 Kč za každý takový úkon. Na rozdíl od nalézacího řízení je zde irelevantní, zda se jedná o řízení zahájené na základě formulářového návrhu či nikoliv. V rozhodovací praxi obecných soudů se však lze setkat i s opačnými názory, tedy že v případech, kdy nebylo nalézací řízení zahájeno na základě formulářového návrhu, určují soudy odměnu za právní zastoupení na základě obecné tarifní hodnoty dle ustanovení § 9 advokátního tarifu.²⁰⁷

Obdobně jako v případě nalézacího řízení náleží advokátovi podle ustanovení § 13 odst. 4 advokátního tarifu vedle mimosmluvní odměny rovněž paušální částka představující výdaje na vnitrostátní poštovné, místní hovorné a přepravné ve výši 300 Kč za jeden úkon právní služby. V případech uvedených v ustanovení § 14b odst. 2 advokátního tarifu je pak částka představující náhradu hotových výdajů snížena na částku 100 Kč za každý takový úkon.

Ke snížení odměny za právní zastoupení ve vykonávacím řízení ve srovnání s řízením nalézacím přistoupil zákonodárce spolu se snížením odměny exekutorů zejména z důvodu zamezení narůstajících nákladů v případě vymáhání bagatelních pohledávek, kdy

²⁰⁵ JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 75, § 151.

²⁰⁶ Za takový úkon je dle mého názoru možné považovat například úkon nahlížení do exekučního spisu.

²⁰⁷ HOBL, Jaroslav. Problematika odměny právního zastoupení v exekuci na peněžité plnění. Právní rozhledy, Praha: Nakladatelství C. H. Beck, s. r. o., 2018, č. 1, s. 24-28.

takové náklady často násobně přesahovaly vymáhané plnění. Tyto změny se staly terčem kritiky zejména ze strany České advokátní komory.²⁰⁸ Zde se ztotožňují s argumentem České advokátní komory, že je normální své závazky plnit a není tedy na místě přespříliš chránit dlužníky, kteří svou nečinností zavdali příčinu zahájení exekučního řízení. Na druhou stranu je třeba dát za pravdu zákonodárci v tom, že v mnohých případech mohla být výše nákladů natolik neadekvátní vymáhané pohledávce, že bylo třeba, aby zákonná úprava doznala jistých změn. Otázkou však zůstává, zda zvolený postup, a to přinejmenším v některých situacích, neučinil pro řadu advokátů zastupování v exekučním řízení méně perspektivním a nepřenesl tím přílišnou část nákladů na právní zastoupení na oprávněného, jelikož mu částka přesahující mimosmluvní odměnu podle advokátního tarifu nebude povinným nahrazena.

2.3. Rozhodování o náhradě nákladů exekuce

V případě odůvodněné exekuce hradí účelně vynaložené náklady oprávněnému, tožně jako náklady exekuce exekutorovi, povinný. K vymožení těchto nákladů přistupuje exekutor příkazem k úhradě nákladů exekuce podle ustanovení § 88 odst. 1 exekučního řádu. Částka představující náklady exekuce je pak vymáhána některým ze způsobů provedení exekuce k vymožení peněžitého plnění.²⁰⁹ Způsob, kterým bude vymožení nákladů exekuce, přitom není určen samotným příkazem k úhradě nákladů exekuce, nýbrž je obsažen v exekučním příkazu podle ustanovení § 87 odst. 4 exekučního řádu. Jestliže by byl exekuční příkaz obsažen spolu s příkazem k úhradě nákladů exekuce v jedné listině, je třeba oba výroky zřetelně oddělit.²¹⁰

Příkaz k úhradě nákladů exekuce je zvláštním druhem rozhodnutí doručovaným oprávněnému i povinnému, ve kterém exekutor určí výši nákladů exekuce spolu s výši nákladů oprávněného, zároveň je tímto příkazem stanovena i povinnost povinného tyto

²⁰⁸ *Odměny advokátů při výkonu rozhodnutí a v exekucích | Česká advokátní komora. Úvodní stránka | Česká advokátní komora [online]. [cit. 2020-07-02] Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=3312>*

²⁰⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta a Ingrid KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, op. cit. sub 180, s. 43.

²¹⁰ KASÍKOVÁ, Martina a kol., op. cit. sub 182, s. 593-594.

náklady uhradit osobám, jimž jejich náhrada náleží. Vedle exekutora a oprávněného může být takovou osobou i správce závodu. Svoboda a kol. (2017) dále uvádí, že ačkoliv v zákoně k tomu nenalezneme výslovnou úpravu, může být takovou oprávněnou osobou i stát, jestliže mu v exekučním řízení vzniknou náklady.²¹¹

K vydání příkazu k úhradě nákladů exekuce exekutor přistoupí v okamžiku, kdy je možné náklady exekuce vyčíslit. Jestliže je vymáhaná povinnost povinným splněna ve lhůtě uvedené ve výzvě podle ustanovení § 46 odst. 6 exekučního řádu, přistoupí exekutor k vydání příkazu k úhradě nákladů exekuce neprodleně poté, co povinný splní vše, co mu bylo uloženo.²¹²

V případě, že dojde po vydání příkazu k úhradě nákladů exekuce k jejich dalšímu zvýšení, vydá exekutor další příkaz k jejich úhradě. Takovým příkazem lze původní vyčíslení nákladů nejen zvýšit, ale i snížit. Z uvedeného je zřejmé, že k vydání příkazu k úhradě nákladů exekuce nemusí dojít pouze v závěru exekučního řízení, nýbrž i v jeho průběhu. Jestliže dojde k vydání dalšího příkazu k úhradě nákladů exekuce, je exekutorem vždy vydán rovněž nový exekuční příkaz, kterým je určen způsob vymáhání takových nákladů.²¹³

Náležitosti příkazu k úhradě nákladů exekuce jsou pak uvedeny v ustanovení § 88 odst. 2 exekučního řádu. Jednou z těchto náležitostí je i stanovení povinnosti k náhradě nákladů exekuce včetně jejich vyčíslení i odůvodnění.²¹⁴ Nároky je přitom třeba vyčíslit natolik určitě, aby z nich bylo patrné, o jaké jednotlivé náklady se jedná, a každý takový náklad musí být řádně odůvodněn. Na odůvodnění nákladů je přitom třeba klást patričný důraz, jelikož jedině tak mohou účastníci exekučního řízení posoudit jejich správnost a rozhodnout se, zda využijí svého zákonného oprávnění k podání námitek proti příkazu k úhradě nákladů exekuce. Dostatečné odůvodnění je rovněž důležité pro zachování přezkoumatelnosti takového rozhodnutí exekučním soudem.²¹⁵

²¹¹ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 246.

²¹² ŠÍNOVÁ, Renáta a Ingrid KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, op. cit. sub 180, s. 43.

²¹³ KASÍKOVÁ, Martina a kol., op. cit. sub 182, s. 595.

²¹⁴ Srov. ustanovení § 88 odst. 2 písm. f) exekučního řádu.

²¹⁵ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 248.

2.3.1. Náhrada nákladů v případě zastavení exekuce

Dojde-li během exekučního řízení k zastavení exekuce, pak obecně platí, že náklady exekučního řízení hradí ten z účastníků, který zavedl příčinu k zastavení exekuce.²¹⁶

V případě, že je důvodem zastavení exekuce nemajetnost povinného, hradí účelně vynaložené náklady exekutora oprávněný. Jedná se tedy o výjimku ze zásady zavinění, kterou se jinak náhrada nákladů v případě zastavení exekučního řízení řídí. Ačkoliv je tedy exekuce zastavena z důvodu stojícím na straně povinného, jdou náklady exekuce k tíži oprávněného.²¹⁷

Zde si dovoluji zmínit náleží Ústavního soudu ze dne 10. 3. 2009, sp. zn. III. ÚS 455/08, kterým bylo vyhověno návrhu na zrušení rozhodnutí okresního soudu o nákladech exekuce. V odůvodnění tohoto nálezu Ústavní soud uvedl, že exekutor je ten, kdo má mít odměnu z úspěšného provedení exekuce, ale zároveň by měl nést riziko toho, že majetek povinného nebude postačovat k vymožení uspokojení vymáhané pohledávky. Za takové situace pak nelze přenášet toto riziko na oprávněného. Je-li oprávněnému ukládána povinnost k náhradě nákladů exekuce, musí se vždy přihlídnout k zavinění oprávněného na zastavení exekuce. Takové zavinění přitom nemůže spočívat pouze na prosté skutečnosti, že oprávněný podal návrh na zahájení exekuce. Opačným postupem by došlo k zásahu do práva oprávněného na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny. Uvedené pak Ústavní soud vztáhl i na situace, kdy dojde k nemajetnosti povinného pro jeho zánik.²¹⁸

Výše uvedené závěry pak Ústavní soud dále rozvedl ve svém nálezu ze dne 1. 11. 2016 sp. zn. III. ÚS 938/16, ve kterém uvedl, že „... zahájil-li oprávněný exekuční řízení (eventuálně v něm pokračuje), i když věděl, anebo alespoň při zachování přiměřené opatrnosti (pečlivosti) mohl vědět, že exekuce bude s největší pravděpodobností zastavena, pak také musí nést nepříznivé následky v podobě povinnosti zaplatit náklady exekuce.“ Zároveň však Ústavní soud uvedl, že takové vědomí (procesní zavinění oprávněného) je

²¹⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta a Ingrid KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, op. cit. sub 180, s. 45.

²¹⁷ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 254.

²¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 3. 2009, sp. zn. III. ÚS 455/08.

třeba vždy prokázat. Rozhodnutí o nákladech exekuce přitom nelze založit pouze na objektivních skutečnostech, jako je například ekonomická síla oprávněného.²¹⁹

Ačkoliv by se tedy mohlo zdát, že na základě jazykového výkladu věty druhé ustanovení § 89 exekučního řádu je třeba uvedené ustanovení interpretovat jako bezvýjimečné, dospěl Ústavní soud na základě ústavně konformního výkladu k výkladu výrazně odlišnému. Zároveň pak v uvedeném názoru v návaznosti na svá předchozí rozhodnutí²²⁰ uvedl, že dojde-li k rozporu mezi ústavně konformním výkladem a originálním výkladem, je třeba dát přednost prvnímu jmenovanému.

Domnívám se, že opačným výkladem ustanovení § 89 exekučního řádu by došlo k přeshraničnímu přenesení rizik na oprávněného, který by byl pak již před podáním návrhu na zahájení exekučního řízení nucen pečlivě zkoumat majetnost povinného a míru, v jaké je reálné, že dojde k uspokojení vymáhaného nároku. Oprávněný přitom v drtivé většině případů nemá a ani nemůže mít dostatek informací, aby takové zhodnocení mohl provést. Je zde přitom třeba opětovně připomenout, že v právním státě by mělo být normální plnit své závazky. Aktuální úpravu náhrady nákladů při zastavení řízení pro nemajetnost povinného považuji za příliš kusou. Ztotožňuji se proto s výše uvedenými argumenty Ústavního soudu, na základě kterých dochází ke sjednocení jejího výkladu.

Pro případy, že dojde k zastavení exekučního řízení pro nemajetnost povinného, dává zákon možnost, aby se oprávněný s exekutorem dohodl na výši účelně vynaložených nákladů.

Předtím než dojde ze strany exekučního soudu k vydání rozhodnutí o zastavení exekuce, učiní soud výzvu k tomu, aby exekutor vyčíslil náklady exekuce a sdělil, zda oprávněný složil zálohu na náklady exekuce spolu s její případnou výší. Rozhodnutí o zastavení exekuce bude tedy vedle samotného výroku o zastavení obsahovat i dva nákladové výroky, a to výrok o povinnosti účastníka uhradit exekutorovi náklady exekuce

²¹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2016 sp. zn. III. ÚS 938/16.

²²⁰ Např. nález Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 36/01.

a výrok, kterým bude upravena vzájemná povinnost účastníků k náhradě nákladů. V nákladových výrocích musí rovněž dojít k vypořádání případné složené zálohy.²²¹

2.4. Opravné prostředky proti příkazu k úhradě nákladů exekuce

Proti příkazu k náhradě nákladů exekuce může na základě ustanovení § 88 odst. 3 exekučního řádu podat účastník exekučního řízení námitky, a to ve lhůtě 8 dnů od jeho doručení. Námitky je pak možné podat u exekutora, který těmto námitkám buď v plném rozsahu vyhoví, případně je bez zbytečného odkladu postoupí exekučnímu soudu, který o nich následně rozhodne do 15 dnů.²²²

Námitky jsou tedy speciálním opravným prostředkem proti příkazu o úhradě nákladů exekuce, k jehož podání jsou aktivně legitimováni všichni účastníci exekučního řízení, tedy nejen povinný, ale i oprávněný. Je-li exekucí postihován majetek náležející do společného jmění manželů, náleží právo podat námitky i manželovi povinného. Za situace, kdy dojde k vyloučení exekutora z provedení exekuce pro jeho podjatost, je původní exekutor oprávněn podat námitky do části příkazu týkající se jemu přiznávané odměny či náhrady hotových výdajů.²²³

O obsahových náležitostech námitek zákon mlčí. Je proto třeba postupovat obdobně jako v případně náležitostí odvolání upravených v ustanovení § 205 OSŘ. Z námitek tedy musí být patrné, v jakém rozsahu účastník příkaz k úhradě nákladů exekuce napadá a v čem spočívá vytýkaná nesprávnost. Neobsahují-li námitky takové náležitosti, musí exekutor postupovat podle ustanovení § 209 OSŘ ve spojení s ustanovením § 43 OSŘ a vyzvat účastníka k odstranění vad jeho podání. Součástí takové výzvy musí být rovněž poučení o následcích neodstranění vad, tedy o odmítnutí podaných námitek. O odmítnutí námitek rozhoduje exekuční soud a proti jeho usnesení je možné podat odvolání.²²⁴

²²¹ KASÍKOVÁ, Martina a kol., op. cit. sub 182, s. 609.

²²² Srov. ustanovení § 88 odst. 3 exekučního řádu.

²²³ KASÍKOVÁ, Martina a kol., op. cit. sub 182, s. 599.

²²⁴ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 250.

Pro případy, kdy exekutor námitkám vyhoví, není zákonem upraven následný postup. V praxi pak exekutoři postupují tak, že napadený příkaz zruší a vydají příkaz nový, proti kterému mohou účastníci podat námitky.²²⁵

Jestliže exekutor námitkám, byť jen zčásti, nevyhoví, předloží věc k rozhodnutí exekučnímu soudu. Zároveň s námitkami předá exekutor exekučnímu soudu i spisové podklady, na základě kterých o nákladech exekuce rozhodl. V případě, že exekuční námitky neshledá jako důvodné, přistoupí k jejich zamítnutí. Exekuční soud může rovněž příkaz k úhradě nákladů exekuce změnit, má-li pro takové rozhodnutí dostatečné podklady. Rovněž může napadený příkaz zrušit a věc vrátit exekutorovi. Takový postup by však měl volit pouze v situacích, kdy není možné příkaz přezkoumat, případně nemůže-li exekuční soud pro nedostatečnost předložených podkladů o nákladech exekuce rozhodnout.²²⁶

Proti rozhodnutí soudu o námitkách pak zákon nepřipouští žádný z řádných ani mimořádných opravných prostředků. Ústavní stížností je pak možné bránit se rozhodnutí o námitkách v případech, kdy účastník tvrdí, že takovým rozhodnutím bylo zasaženo do jeho základního práva či svobody zaručených ústavním pořádkem.²²⁷

²²⁵ KASÍKOVÁ, Martina a kol., op. cit. sub 182, s. 599.

²²⁶ SVOBODA, Karel. a kol., op. cit. sub 3, s. 250–251.

²²⁷ KASÍKOVÁ, Martina a kol., op. cit. sub 182, s. 600-601.

Závěr

Náhrada nákladů nalézacího a exekučního řízení je praktické téma, které se prolíná celým civilním procesem od jeho počátku až po jeho konec. Parametry diplomové práce bohužel neumožňují obsáhnout natolik obsáhlou problematiku v celé její šíři, tedy podrobně se věnovat jednotlivým institutům, a to zejména s přihlédnutím k rozmanitě a v řadě situací velmi dynamicky se vyvíjející rozhodovací praxi Nejvyššího i Ústavního soudu. Za cíl své diplomové práce jsem si proto vzal především poskytnout v tomto směru celistvý náhled zahrnující nejdůležitější aspekty této problematiky. Řada z nich by si nicméně zcela určitě zasloužila věnovat více prostoru či v některých případech dokonce vlastní diplomovou práci.

Aby diplomová práce nebyla pouze strohým textem parafrázujícím znění jednotlivých zákonných ustanovení, pokusil jsem se rovněž jednotlivé instituty co nejvíce zasadit do konkrétních situací a poskytnout na ně pohled z více úhlů pomocí judikatury a odborné literatury.

Přehlížet rovněž nelze společenský přesah této tematiky, když každý, kdo se rozhodne domáhat svého práva před soudem, musí nejprve posoudit ekonomická rizika s tím spojená. V tomto směru je třeba dle mého názoru přistoupit k většímu sjednocování rozhodovací praxe obecných soudů tak, aby bylo zachováno legitimní očekávání účastníka řízení, jak v jeho věci soud rozhodne za situace, že bude v řízení úspěšný. V odborné literatuře věnující se civilnímu řízení se i přesto lze mnohdy setkat s tím, že není náhradě nákladů věnována taková pozornost, jakou by si zasloužila.

Kriticky pak hodnotím fakt, že ačkoliv byla přísudková vyhláška Ústavním soudem zrušena již v roce 2013, dosud nebyl přijat předpis, který by ji nahrazoval, ačkoliv jeho přijetí bylo Ústavním soudem v jeho rozhodnutí předpokládáno. Současný stav lze proto označit za jakési provizorium.

Diplomová práce se pak podrobně věnuje zejména problematice náhrady nákladů za právní zastoupení státu, státních institucí a veřejnoprávních korporací. V tomto směru mě nejvíce překvapilo, jaký prostor je této problematice v judikatuře Ústavního soudu věnován. Ačkoliv se s řadou názorů vyslovených v odůvodněních těchto rozhodnutí neztotožňuji, domnívám se, že v budoucnu bude v tomto směru muset doznat změny

i příslušná zákonná úprava, jelikož vzhledem k vývoji a změnám ve státní správě bude třeba zřetelněji vymezit, u jakých institucí a za jakých situací lze náklady právního zastoupení považovat za účelně vynaložené. Do té doby bude zřejmě vždy až na Ústavním soudu, aby v daném případě rozhodl.

Kontroverze pak zejména v minulosti vzbuzovalo téma nákladů exekučního řízení, a to zejména díky mediálně známým kauzám, ve kterých bylo mnohdy oprávněně upozorňováno na enormní náklady exekuce vůči výši vymáhané pohledávky. Dle mého názoru doznala v tomto směru právní úprava řady pozitivních změn, které napomohly k větší transparentnosti a obecné spravedlnosti v exekučním řízení. Zmínit je zde třeba zejména institut výzvy k plnění, na základě které mohou být náklady exekuce poměrně sníženy, splní-li povinný svůj dluh dobrovolně ve stanovené lhůtě. Nutno je však zmínit i změny, na které lze pohlížet spíše v negativním světle, jako je například úprava náhrady nákladů exekuce pro případ zastavení exekuce pro její bezvýslednost. Mám za to, že v tomto směru lze s ohledem na narůstající počet exekucí v České republice očekávat i snahu o zpolitizování této problematiky a z toho pramenící změny právní úpravy ku prospěchu dlužníků.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

DRÁPAL, Ljubomír. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9.

JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 3. 2019*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-369-5.

KASÍKOVÁ, Martina a Karel ŠIMKA. *Exekuční řád: komentář*. 4. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-630-2. Dostupné z Beck online.

LAVICKÝ, Petr. *Civilní proces*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Praktický komentář. ISBN 978-80-7478-986-1.

STAVINHOVÁ, Jaruška a Petr LAVICKÝ. *Základy civilního procesu*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5062-4.

SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. *Zákon o advokacii: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7179-248-2.

SVOBODA, Karel a kol. *Náklady řízení*. V Praze: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-650-0.

SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-673-9.

SVOBODA, Karel a kol. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. V Praze: C. H. Beck, 2014. Academia iuris (C. H. Beck). ISBN 978-80-7400-279-3.

ŠÍNOVÁ, Renáta a Ingrid KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ. *Civilní proces*. V Praze: C. H. Beck, 2015. Academia iuris (C. H. Beck). ISBN 978-80-7400-600-5.

WALTR, Robert. *Zákon o soudních poplatcích a předpisy související: komentář*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-435-3.

WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-298-1.

WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2008. ISBN 978-80-7201-726-3.

WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. Praha: Leges, 2015. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-077-2.

ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-714-6.

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 5. 1999, sp. zn. I. ÚS 13/98

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12

Nález Ústavního soudu ze dne 7. 10. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 39/13

Nález Ústavního soudu ze dne 7. 6. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3559/15

Nález Ústavního soudu ze dne 6. 2. 2017, sp. zn. I. ÚS 2904/16

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2019, sp. zn. II. ÚS 2632/18

Nález Ústavního soudu ze dne 5. 8. 2009, sp. zn. I. ÚS 1310/09

Nález Ústavního soudu ze dne 30. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 2717/08

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2016, sp. zn. I. ÚS 3228/15

Nález Ústavního soudu ze dne 30. 10. 2014, sp. zn. II. ÚS 2417/13

Nález Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12

Nález Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2008, sp. zn. I. ÚS 2929/07

Nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2018, sp. zn. I. ÚS 585/17

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 11. 2010, sp. zn. III. ÚS 2984/09

Nález Ústavního soudu ze dne 6. 5. 2010, sp. zn. II. ÚS 3246/09

Nález Ústavního soudu ze dne 13. 8. 2012, sp. zn. II. ÚS 2396/09

Nález Ústavního soudu ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 2310/13

Nález Ústavního soudu ze dne 14. 3. 2013, sp. zn. II. ÚS 376/12-3

Nález Ústavního soudu ze dne 31. 3. 2005, sp. zn. II. ÚS 557/04

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 2. 2005, sp. zn. IV. ÚS 454/04

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2009, sp.zn. I II. ÚS 3161/08

Nález Ústavního soudu ze dne 3. 5. 2006, sp. zn. I. ÚS 351/05

Nález Ústavního soudu ze dne 29. 11. 2006, sp. zn. II. ÚS 549/06

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 3. 2006, sp. zn. II. ÚS 259/05

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 8. 2010, sp. zn. II. ÚS 808/10
Nález Ústavního soudu ze dne 10. 3. 2009, sp. zn. III. ÚS 455/08
Nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2016 sp. zn. III.ÚS 938/16
Nález Ústavního soudu ze dne 16. 2. 2006, sp. zn. III. ÚS 607/04
Nález Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11-2
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 9. 2012, sp. zn. 7 Ans 15/2012-15
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 4. 2007, č. j. 6 As 40/2006-87
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2013, sp. zn. 31 Cdo 3043/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. 28 Cdo 1525/2001
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 8. 2001, sp. zn. 28 Cdo 1243/2001
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2707/2013
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2015, sp. zn. 22 Cdo 1176/2015
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 5. 2005, sp. zn. 25 Cdo 218/2005
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2019, sp. zn. 29 Cdo 156/2018
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 22 Cdo 2209/2015
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2015, sp. zn. 28 Cdo 5415/2014
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2019, sp. zn. 29 ICdo 156/2018
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3378/2013
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 2015, sp. zn. 23 Cdo 2585/2015
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 8. 2014, sp. zn. 22 Cdo 2821/2014
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2015, sp. zn. 26 Cdo 2475/2013
Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. III. ÚS 764/07
Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 8. 2012, sp. zn. IV. ÚS 2401/11
Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2011, sp. zn. IV. ÚS 3259/11
Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 12. 2. 2014, sp. zn. 1 Co 524/2013
Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 9. 1997, sp. zn. 2 Cmo 373/95

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 11. 2013, č. j. 5 Cmo 368/2013-22

Internetové zdroje

CHALUPSKÁ, Lenka. *Nález Ústavního soudu k náhradě hotových výdajů nezastoupených účastníků*. PRÁVNÍ PROSTOR[online]. PRÁVNÍ PROSTOR, publikováno 24. 10. 2014 [cit. 29. 03. 2020]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/nalez-ustavniho-soudu-k-nahrade-hotovych-vydaju-nezastoupenych-ucastniku>

GAJDOŠOVÁ, Zuzana. *Jak nesprávné musí být soudní rozhodnutí a nakolik nespravedlivé musí být řízení před obecným soudem, aby si zasloužily pozornost Ústavního soudu?* *Epravo.cz* [online]. 24. 03. 2016 [cit. 2020-07-02]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/jak-nespravne-musi-byt-soudni-rozhodnuti-a-nakolik-nespravedlive-musi-byt-rizeni-pred-obecnym-soudem-aby-si-zaslouzily-pozornost-ustavniho-soudu-100913.html>

FETTER, Richard W. *Náhrada nákladů řízení při víceinstančním řízení z důvodu na straně soudů a nákladů vzniklých v procesní fázi řízení*. *Epravo.cz* [online]. 2017 [cit. 2020-06-27]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nahrada-nakladu-rizeni-pri-vicestancnim-rizeni-z-duvodu-na-strane-soudu-a-nakladu-vzniklych-v-procesni-fazi-rizeni-105963.html>

Odměny advokátů při výkonu rozhodnutí a v exekucích | Česká advokátní komora. Úvodní stránka | Česká advokátní komora [online]. [cit. 2020-07-02] Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=3312>

Právní předpisy

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Vyhláška č. 120/2014 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb. upravující paušální sazby výše odměny za právní zastoupení advokátem či notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení

Zákon České národní rady č. 549/1991 Sb. o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Ostatní zdroje

Důvodová zpráva In: VLÁDA. *Vládní návrh zákona kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.* Praha: Poslanecká sněmovna, 2017. Sněmovní tisk 987/0, 7. volební období. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=987&CT1=0#prilohy>

HOBL, Jaroslav. Problematika odměny právního zastoupení v exekuci na peněžité plnění. *Právní rozhledy*, Praha: Nakladatelství C. H. Beck, s. r. o., 2018, č. 1, s. 24-28.

Odbor vnější a vnitřní legislativy ČAK. *Stanovisko ČAK k novele advokátního tarifu.* Buletin advokacie. 2016, č. 7-8, s. 5-6, ISSN 1210-6348.

Abstrakt

Diplomová práce pojednává o tématu náhrady nákladů řízení v nalézacím a exekučním řízení. Jejím hlavním cílem je poskytnout ucelený vhled do této problematiky a vyložit její stěžejní instituty. V rámci diplomové práce je kladen důraz nejen na výklad jednotlivých zákonných ustanovení, ale především na judikaturu, která je citována napříč celou prací.

Obecně je práce rozdělena na úvod, dvě hlavní části a závěr.

První část je věnována nákladům nalézacího řízení a je systematicky dělena dle jednotlivých fází nalézacího řízení. V první podkapitole jsou uvedeny jednotlivé druhy nákladů řízení. Další podkapitoly se věnují problematice placení nákladů sporného řízení a základním zásadám jejich náhrady, bod 1.3.3 se soustředí na podmínky přiznání náhrady nákladů řízení, a to zejména na moderační právo soudu a předžalobní výzvu. Podkapitola 1.4 je pak věnována náhradě nákladů v řízení nesporném. V závěru této části jsou poté rozebrány jednotlivé možnosti obrany proti rozhodnutí o náhradě nákladů řízení pomocí opravných prostředků včetně podkapitoly věnované ústavní stížnosti.

Druhá kapitola je pak věnována náhradě nákladů exekučního řízení. První podkapitola této části obsahuje obecné vymezení exekučního řízení a diskutuje jeho odlišnosti od řízení nalézacího. V další podkapitole jsou vymezeny jednotlivé druhy nákladů exekučního řízení a podrobněji rozebrány náklady exekuce a náklady oprávněného v exekučním řízení. V závěru této části se pak diplomová práce zabývá rozhodováním o nákladech exekučního řízení s důrazem na problematiku náhrady nákladů v případě zastavení exekuce pro bezvýslednost.

Závěr diplomové práce diskutuje poznatky autora získané během vypracování diplomové práce spolu s kritickým hodnocením aktuální situace právní úpravy náhrady nákladů řízení. Obsažena je i úvaha nad možnými společenskými dopady náhrady nákladů řízení.

Abstract

This diploma thesis deals with the topic of reimbursement of costs in trial proceedings and enforcement proceedings. The main goal of this thesis is to provide a comprehensive overview of the topic and to explain fundamental aspects of costs in trial proceedings and enforcement proceedings as well. The diploma thesis focuses not only on the interpretation of legal provisions but also on the case law, which is cited throughout the text.

The diploma thesis consists of an introduction, two main chapters, and a conclusion.

The first chapter discusses reimbursement of costs in trial proceedings and is systematically segmented according to corresponding phases of a trial proceeding. The first part of this chapter describes costs in trial proceedings. The following subchapters discuss principles of cost reimbursement in contentious proceedings. The subchapter 1.3.3 focuses on legal conditions for awarding costs with an emphasis on the discretionary power of the courts and pretrial notice. The subchapter 1.4 deals with reimbursement of costs in non-contentious proceedings. The last part of this chapter discusses remedies directed against decisions regarding costs in trial proceedings, including the constitutional complaint.

Reimbursement of costs in enforcement proceedings under the Enforcement Regulations is the subject to the second chapter. The first part of this chapter describes enforcement proceedings in general and their differences from trial proceedings. The next subchapter defines costs in enforcement proceedings and is further divided into a part dealing with costs of execution and costs of a creditor. This chapter concludes with a part dedicated to deciding on reimbursement of costs in enforcement proceedings. The subject of the last part of this chapter is the issue of reimbursement of costs in case of termination of enforcement proceedings due to lack of property.

The conclusion of the diploma thesis then analyses author's findings attained during the elaboration of this diploma thesis together with his critical view on current legal regulations regarding reimbursement of costs in trial proceedings and enforcement proceedings.

Klíčová slova

civilní řízení, náhrada nákladů řízení, náklady řízení

Keywords

civil proceedings, reimbursement of costs, proceedings costs

Název diplomové práce v anglickém jazyce

Reimbursement of costs in trial proceedings and enforcement proceedings